

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

ANALÝZA NÁKLADŮ NA INTEGRACI
CIZINCŮ V LETECH 2004 - 2019

diplomová práce

Autor: Bc. Nikola Novotná

Vedoucí práce: Ing. Lucia Bartůšková, Ph.D.

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Nikola Novotná

V Praze, dne 11. 12. 2019

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce Ing. Lucie Bartůskové, Ph.D. za její cenné rady a připomínky při tvorbě této práce. Dále bych také ráda poděkovala své rodině za podporu v průběhu celého studia.

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Zpracovatelka: **Bc. Nikola Novotná**
Studijní program: **Ekonomie a hospodářská správa**
Obor: **Hospodářská politika**
Název tématu: **Analýza nákladů na integraci cizinců v letech 2004-2019**

Zásady pro vypracování:

1. Cíl práce:
Primárním cílem diplomové práce bude identifikovat náklady na integraci cizinců ze třetích zemí v České republice mezi lety 2004-2019 a na základě vybraných indikátorů integrace zjistit, zda jsou tyto prostředky vynakládány efektivně. Dílčím cílem bude formulovat doporučení a vhodná opatření pro integrační politiku České republiky.
2. Význam, aktuálnost a očekávaný přínos zvoleného tématu:
Počty cizinců v České republice od jejího vzniku stabilně narůstají. Z pohledu české společnosti může mít integrace dostatečného množství cizinců pozitivní vliv na český trh v podobě odstranění bariéry nedostatku pracovní síly a zmírnění dopadů stárnutí české populace. Zkušenosti z tradičních členských států EU ukazují, že nedostatečná integrace cizinců může vést k závažným společenským problémům. Z těchto důvodů je na integrační politiku vynakládáno nemalé množství finančních prostředků. Integrace cizinců se stala diskutovaným tématem i v souvislosti s migrační vlnou v roce 2015.
3. Charakteristika teoretické části práce:
V teoretické části budou popsány teoretické přístupy k integraci cizinců do majoritní společnosti jako například model sociální dimenze a dále také přístupy k monitoringu integrace cizinců.
4. Charakteristika praktické části práce:
V této části práce budou analyzovány finanční prostředky vynakládané na integrační politiku za sledované období a za pomoci vybraných indikátorů integrace cizinců bude posouzena jejich efektivnost. Koncepce integrace cizinců na území ČR budou konfrontovány s východisky z teoretické části a bude posouzena jejich komplexnost a dostatečnost.
5. Klíčová slova:
Migrace, integrace, modely integrace, náklady integrace cizinců, emigrace, integrační politika, integrační projekty

Rozsah práce: min 65 stran

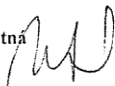
Seznam odborné literatury:

1. AGER, A., STRANG A., (2008). Understanding Integration: A Conceptual Framework. Journal of Refugee Studies [online]. [cit. 2019-04-06]. DOI: 10.1093/jrs/fen016. ISSN 09516328. Dostupné z: <https://academic.oup.com/jrs/article-lookup/doi/10.1093/jrs/fen016>
2. BOSSWICK, W., HECKMANN, F., (2006) Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.
3. ČSÚ. Tab. Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 1994-2017 (k 31. 12.). Český statistický úřad [online]. 28.1.2019 [cit. 2019-04-06]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/cizinci/4-ciz_pocet_cizincu#cr
4. EUROPEAN MIGRATION AND INTEGRATION NETWORK, (2019). Labour Market Integration of Third-Country Nationals in EU Member States: Synthesis Report for the EMN Study. Dostupné z: <http://www.emn.cz.eu/files/books/213.pdf>
5. HUDDLESTON, T., MAARTEN P., VINK, (2015). Full membership or equal rights? The link between naturalisation and integration policies for immigrants 91 in 29 European states. Comparative Migration Studies [online]. 3(1), – [cit. 2019-04-02]. DOI: 10.1186/s40878-015-0006-7. ISSN 2214594x. Dostupné z: <http://www.comparativemigrationstudies.com/content/3/1/8>

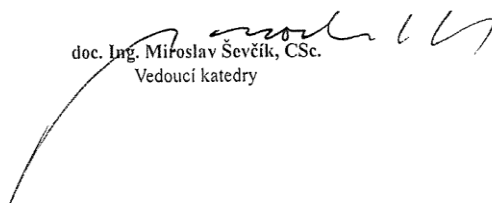
Datum zadání diplomové práce: duben 2019

Termín odevzdání diplomové práce: prosinec 2019

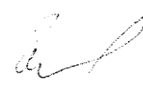
Bc. Nikola Novotná
Rešitelka

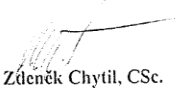
doc. Ing. Miroslav Ševčík, CSc.
Vedoucí katedry

Ing. Lucia Bartůšková, Ph.D.
Vedoucí práce

prof. Ing. Zdeněk Chytil, CSc.
Děkan NF VŠE

Abstrakt

V současné době je téma migrace stále aktuální. Neméně pozornosti si zaslouhuje i téma integrace imigrantů, protože právě proces integrace může významně ovlivnit celkový dopad migrace na cílové země. Cílem této diplomové práce je identifikace a analýza nákladů na integraci cizinců v letech 2004 – 2019 v České republice a vyhodnocení, zda jsou tyto prostředky vynakládány efektivně. Teoretická část popisuje teoretické přístupy k jevu migrace a procesu integrace a jejich dopad na formování integrační politiky. V praktické části jsou zkoumány prostředky vynakládané na integrační politiku ze státního rozpočtu a fondů Evropské unie a jejich vývoj v čase. Zároveň je tento vývoj porovnáván s vývojem indikátorů integrace cizinců ze třetích zemí za sledované období, na jejichž základě jsou zjištěny některé slabé a silné stránky integrační politiky České republiky. Poměrně dobře integrovaní jsou cizinci ze třetích zemí na trh práce České republiky. Na horší úroveň integrace cizinců naopak poukazují ukazatele zabývající se úrovní bydlení či vývoj veřejného mínění v otázkách cizinců ze třetích zemí. Vyplyvajícím doporučením pro integrační politiku České republiky je tedy její zacílení nejen na cizince ze třetích zemí, ale i na majoritní společnost.

Klíčová slova: migrace, integrace, integrační politika, veřejné výdaje

JEL klasifikace: H50, J15, J18

Abstract

The topic of migration is currently still significant. Equally important is the issue of immigrant integration, as the integration process can affect the overall impact of migration on the destination countries. The aim of this thesis is identification and analyses of the cost of immigrant integration during the years 2004 – 2019 in the Czech Republic and also the assessment of the effectiveness of the resources spent. The theoretical part focus on the approaches to the phenomenon of migration and the integration process and their impact on the formation of integration policy. The practical part examines the resources spent on integration policy from the state budget and European Union funds and their development over time. This development is compared with the development of indicators of the integration of third-country nationals for the same time period. Based on these indicators some weaknesses and strengths of the integration policy of the Czech Republic are identified. Foreigners from third countries are relatively well integrated into the Czech labour market. On the other hand, indicators dealing with the level of housing or the development of public opinion on foreigners from third countries point to a worse level of integration of foreigners. Therefore, the recommendation for the integration policy of the Czech Republic is to target not only foreigners from third countries but also the major population.

Keywords: migration, integration, integration policy, public expenditures

JEL Classification: H50, J15, J18

Obsah

Úvod.....	1
1. Teoretická část	3
1.1. Definice používaných pojmů	3
1.2. Charakteristika migrace.....	5
1.3. Teoretické přístupy k mezinárodní migraci	7
1.3.1. Neoklasické teorie	7
1.3.2. Makroekonomická teorie.....	7
1.3.3. Mikroekonomická teorie	8
1.3.4. Teorie dvojího pracovního trhu	8
1.3.5. Institucionální teorie migrace	8
1.4. Charakteristika integrace.....	9
1.4.1. Dimenze procesu integrace.....	10
1.5. Integrační politika.....	11
1.6. Modely integračních politik.....	14
1.6.1. Asimilační model.....	14
1.6.2. Multikulturní model.....	14
1.6.3. Diferencialistický model	15
1.6.4. Univerzalistický model	15
1.7. Cílové skupiny integračních politik	15
1.8. Monitoring integrace.....	17
1.8.1. Migrant Integration Policy Index	18
1.8.2. Zaragozašské indikátory	20
1.9. Evropský přístup k integraci cizinců	21
1.9.1. Integrační politika v Německu.....	24
1.9.2. Integrační politika v České republice	25
1.9.3. Srovnání integrační politiky v Německu a v České republice.....	27
2. Praktická část	30
2.1. Metodologie	30
2.2. Náklady na integraci	30
2.2.1. Prostředky vynaložené ze státního rozpočtu	31

2.2.2.	Prostředky z fondů Evropské unie	35
2.2.3.	Celkové náklady na integraci.....	38
2.3.	Indikátory integrace	40
2.3.1.	Trh práce	41
2.3.1.1.	Míra aktivity	41
2.3.1.2.	Míra nezaměstnanosti	43
2.3.2.	Vzdělávání	44
2.3.2.1.	Dosažené vzdělání	45
2.3.2.2.	Míra participace na celoživotním vzdělávání	47
2.3.3.	Bydlení.....	49
2.3.3.1.	Podmínky bydlení	49
2.3.3.2.	Míra přeplnění (tzv. Overcrowding rate).....	50
2.3.4.	Riziko chudoby a sociální exkluze	52
2.4.	Vývoj veřejného mínění v otázkách cizinců ze třetích zemí	53
2.5.	Mínění cizinců o integrační politice v České republice	57
	Závěr	59
	Seznam tabulek	63
	Seznam obrázků	63
	Seznam grafů	63
	Seznam použitých zdrojů a literatury.....	65
	Literatura	65
	Statistická data	70
	Vládní dokumenty a zákony	71

Úvod

S rostoucím počtem populace lidí na Zemi roste i počet migrujících osob, tedy těch, kteří se rozhodnou opustit rodnou zemi a usídlit se v jiné. Někteří migranti jsou přilákáni do vyspělých zemí vidinou zlepšení svých životních podmínek, jiní jsou nuceni zemi původu opustit z důvodu válečných konfliktů, epidemií či klimatických změn. Bez ohledu na to, jaké jsou motivace migrantů pro přesídlení, migrace ovlivňuje jak zemi původní, tak i zemi cílovou. V cílových zemích pak následuje proces integrace, který výrazně ovlivňuje celkový dopad imigrace na cílové země. Západní země Evropské unie s bohatší přistěhovaleckou historií nám poskytují příklady zvládnutí integrace cizinců, jako je tomu například v Nizozemsku, ale i ty méně úspěšné případy integračních politik. Integrační proces je procesem kontinuálním a nelze říci, že by byl někdy dokončen. Pozitivní i negativní dopad zvolené strategie integrace cizinců se mnohdy může projevit až s odstupem několika let či několika generací. Česká republika, jejíž přistěhovalecká politika je kratší a i počty imigrantů jsou nižší, má nyní příležitost reagovat na pozvolně rostoucí počty přicházejících, poučena ze zkušeností západních zemí.

Vzhledem k volnému pohybu osob na úrovni společenství je v rámci Evropské unie uplatňována společná migrační politika, avšak politika integrační je v gesci jednotlivých členských zemí. Realizace integrační politiky často probíhá na úrovni měst a krajů, které dokážou nejlépe zhodnotit vlastní integrační potřebu, skladbu cizinců, na které integrační politiku zacílit, a jejich věkovou strukturu. V rámci Evropské unie se rozlišují dvě hlavní podskupiny migrantů. První skupinou jsou cizinci z členských zemí Evropské unie a druhou skupinou cizinci ze třetích zemí. Právě na cizince ze třetích zemí cílí integrační politika České republiky, proto se touto skupinou migrantů bude zabývat i tato diplomová práce. Z toho vyplývá i časové vymezení této diplomové práce, které je stanoveno od roku 2004 do současnosti, tedy od roku, kdy i Česká republika po vstupu do Evropské unie začala rozlišovat zmíněné podskupiny migrantů.

Předkládaná práce je rozdělena na dvě části. V první části jsou vysvětleny pojmy migrace a integrace a budou představeny teoretické přístupy k těmto jevům. Dále budou představeny teoretické modely integračních politik, které se liší především v úrovních, na kterých integrace probíhá, a v míře integrace, o kterou je v rámci daného modelu usilováno. Také bude představena Koncepce integrace cizinců v České republice, která je základním strategickým dokumentem integrační politiky v ČR, a budou zhodnocena její slabá místa.

Hlavním cílem této diplomové práce je identifikace nákladů na integraci cizinců ze třetích zemí a zjištění, zda jsou tyto prostředky vynakládány efektivně. Proto bude praktická část obsahovat přehled prostředků vynaložených v letech 2004 – 2019 na integraci cizinců v České republice, a to z dvou hlavních zdrojů, kterými jsou státní rozpočet ČR a také příslušné fondy Evropské unie. Zkoumán bude vývoj těchto nákladů v čase a vývoj částky vynaložené na integraci jednoho cizince ze třetí země za rok. Efektivita takto vynaložených prostředků bude hodnocena na základě indikátorů integrace, které vypovídají o životních podmínkách cizinců ze třetích zemí žijících na území České republiky. Míra integrace bude hodnocena na základě porovnání životních podmínek cizinců ze třetích zemí s životními podmínkami domácí populace. Sbližování životní úrovně obou skupin indikuje úspěšný proces integrace cizinců a naopak. Pro další zhodnocení úspěšnosti integrační politiky budou využity průzkumy veřejného mínění v otázkách cizinců, ale také mínění samotných cizinců žijících na území České republiky o místní integrační politice. Dílčím cílem diplomové práce bude na základě provedené analýzy formulovat doporučení pro integrační politiku České republiky.

1. Teoretická část

1.1. Definice používaných pojmů

V této kapitole budou vysvětleny termíny používané ve spojení s tématem migrační a integrační politiky, jejichž znalost je klíčová pro pochopení dané problematiky. Dále budou popsány typy pobytových režimů, které jsou také poměrně často zaměňovány.

Migrant – Výraz migrant není právním termínem a obecně se jím rozumí jedince, který žije v jiné zemi, než ve které se narodil. Často se můžeme setkat s výkladem pojmu migrant jako zastřešujícím výrazem pro člověka, který opustí svou domácí zemi bez ohledu na příčinu tohoto rozhodnutí, účel pobytu či jeho délku. Takto migranta definuje například Mezinárodní organizace pro migraci. (International Organization for Migration, 2019) Podle OSN byla od roku 1953 migrantem chápána osoba bez ohledu na státní příslušnost, která se dobrovolně rozhodne opustit obvyklou zemi svého pobytu na dobu delší než jeden rok se záměrem zlepšit svůj život. V roce 1998 byla z definice vyjmuta podmínka délky pobytu vyšší než jeden rok. Organizace UNHCR (Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky) rozlišuje mezi příčinami migrace a výrazem migrant označuje člověka, který se pro odchod z původní země rozhodl dobrovolně a nic mu nebrání v jeho návratu. V této diplomové práci bude pojem migrant ztotožněn s definicí UNHCR. (Hannigan, O'Donnel, O'Kaffe, & MacFarlane, 2016)

Uprchlík – Význam tohoto pojmu je definován mezinárodním právem, konkrétně Úmluvou o právním postavení uprchlíků, známou také jako Ženevská úmluva o uprchlících. Uprchlík je zde charakterizován jako: „osoba vyskytující se mimo svou vlast a oprávněně se obávající pronásledování a z toho důvodu odmítající ochranu své vlasti.“ Uprchlík je pak pod ochranou komisaře OSN pro uprchlíky a vztahuje se na něj tzv. princip non-refoulement čili zákaz vyhoštění či navrácení. Důraz je v tomto pojetí kladen na situaci uprchlíka, nikoli na oprávněnost jeho pobytu v dané zemi. Z toho důvodu je spojení „nelegální uprchlík“, užívané v souvislosti s uprchlickou krizí, chybné a zavádějící. Nárok uprchlíka na mezinárodní ochranu není podmíněn tím, zda do cílové země přišel s oprávněním ke vstupu či nikoli. Zásadním rozdíl mezi uprchlíkem a migrantem spočívá v dobrovolnosti jejich odchodu z vlasti.

Cizinec – Výraz cizinec je právním termínem ukotveným v § 1 odst. 2 zákona č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, podle něhož se cizincem rozumí „fyzická osoba, která není státním občanem České republiky, včetně občana Evropské unie.“ Z této definice vyplývá, že například dítě narozené na území České republiky cizincům je také cizincem. Naopak imigranti, kteří získali státní občanství, již za cizince považováni nejsou. Pro rozlišení mezi cizinci ze zemí Evropské unie se používá výraz „euroobčan“ či v opačném případě „občan třetí země“. Vzhledem k zaměření této diplomové práce na integrační politiku České republiky, která cílí právě na občany třetích zemí, budou následující termíny zaměřeny především na tuto podskupinu imigrantů.

Za „usazeného“ je považován občan třetí země v případě, že v hostitelské zemi tráví více než 3 měsíce, což je hranice, po kterou je pro jeho pobyt dostačující krátkodobé shengenské vízum. V případě dlouhodobého pobytu může občan ze třetí země pobývat v několika právních režimech, které jsou upraveny zákonem č. 326/1999 Sb., o právním postavení cizinců a zákonem č. 325/1999 Sb., o azylu v případě mezinárodní ochrany. Jednotlivé právní režimy jsou popsány níže.

- 1) Dlouhodobé vízum a povolení k dlouhodobému pobytu – dlouhodobé vízum se vydává na dobu do jednoho roku, povolení k dlouhodobému pobytu až na dobu dvou let. V obou případech se jedná o pobyt za nějakým konkrétním účelem, jakým může být zaměstnání či studium. Pokud účel pobytu zanikne, zaniká i povolení k pobytu.
- 2) Trvalý pobyt – cizinec má možnost získat trvalý pobyt po alespoň pětiletém legálním pobytu v zemi a po splnění státem stanovených podmínek. Statut trvalého pobytu dává cizinci možnost vstoupit do veřejného zdravotního pojištění a úroveň jeho práv je téměř rovná úrovni práv občana. Výjimku představuje především aktivní a pasivní právo volit. V případě vážných trestných činů může být cizinci trvalý pobyt odebrán.
- 3) Pobyt bez oprávnění – cizinecký zákon upravuje i problematiku nelegální migrace, což je případ, kdy se cizinec na území pohybuje neoprávněně a po zadržení cizineckou policií je zpravidla umístěn do zařízení pro zajištění cizinců bez oprávnění k pobytu, kde je zjišťována jeho totožnost a migrační cesta. Následně je cizinec zpravidla vyhoštěn, pokud nepožádá o mezinárodní ochranu.
- 4) Mezinárodní ochrana – mezinárodní ochrana bývá udělena formou azylu či doplňkové ochrany. Azyl bývá udělen jedincům, kteří prokážou, že byli v původní zemi pronásledováni z důvodu rasy, náboženství, národnosti či uplatňování politických práv. Dále těm, kteří se přemísťují z humanitárních důvodů nebo

v případě sloučení rodiny, pokud jeden z příslušníků rodiny již azyl získal. Jestliže cizinec není chopen prokázat důvody pro získání azylu, ale v případě jeho návratu by mu hrozilo nebezpečí, může získat tzv. doplňkovou ochranu. Ta se od azylu liší tím, že bývá udělena na dobu určitou a po jejím uplynutí dochází k přezkoumání, zda trvají důvody pro její udělení.

1.2. Charakteristika migrace

Migrace představuje prostorový pohyb na značné vzdálenosti jednotlivců, skupin nebo kolektivů, kteří zažili změnu jejich životních podmínek. Můžeme ji rozdělit na migraci mezinárodní a vnitřní. Vzhledem k zaměření této práce bude dále zkoumána především migrace mezinárodní. Tradiční pojetí migrace jako překročení mezinárodních hranic za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru je v Evropské unii posunuto o úroveň výše díky volnému pohybu osob v rámci společenství. Integrační a migrační politiky tak cílí především na přistěhovalce ze zemí mimo Evropskou unii a občany přistěhovaleckého původu narozené v členské zemi. (Heckmann & Bosswick, 2006) Emigranta lze charakterizovat jako osobu, která opouští území svého domovského státu, aby se usídlila v zahraničí. Naopak imigrace se vyznačuje změnou místa pobytu směrem na území jiného státu, než je domovská země a imigrant je tudíž cizinec, který přichází do země za účelem pobytu dlouhodobějšího charakteru. (Terminologický slovník pojmů MVČR, 2016) K migraci dochází buď dobrovolně, nebo pod nátlakem, ať už se ale jedná o migraci dobrovolnou nebo vynucenou, vždy má vliv na místo, které migrant opouští, i na místo, na které se přemísťuje.

Migrace je přirozený jev, který lze pozorovat napříč dějinami, je společenskou strategií k získávání zdrojů obživy, vyrovnání se s nepříznivými přírodními vlivy, řešení společenských konfliktů a dosahování inovací. (Uherek, 2005) Války, epidemie nemocí, objevení Ameriky nebo rozšíření industriální výroby představovaly impulzy k pohybům obyvatel. Z novodobé historie lze zmínit světové války ve 20. století. Po první světové válce se daly miliony obyvatel do pohybu v důsledku vytvoření nových státních útvarů, migrační toky způsobilo i násilné přemísťování židů a dalších obyvatel Evropy během druhé světové války, následný nástup komunismu i poválečná dekolonizace. Ve 20. století byly migrační toky navíc podpořeny rozvojem médií, díky kterým začaly být dostupné informace o životních podmínkách v cizích zemích. Přelom 20. a 21. století je pak charakteristický nárůstem globálního pohybu lidí. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Jak už bylo zmíněno, migrace ve smyslu pohybu obyvatelstva je jevem starým jako samo lidstvo. Migrace mezinárodní je fenoménem poměrně nedávným, její vznik je spojen se vznikem národních států v 16. a 17. století a vyvinutím pasových systémů, víz a hraničních kontrol na začátku století 20. Tyto systémy jsou ve většině států nastaveny tak, aby omezily imigraci a v některých případech i emigraci. Standardní reakcí na příliv migrantů je pak zvýšení hraničních kontrol. (Martin & Widgren, 2002)

Ačkoli stále platí, že většina obyvatel Země se narodí a zemře ve stejném státě, celkový počet migrantů roste. Zatímco v roce 1990 se jejich počet odhadoval na 120 milionů, v roce 2000 na minimálně 160 milionů. Vzhledem ke stálému růstu počtu obyvatel na Zemi je pravděpodobné, že počty těch, kteří budou hledat zdroj obživy mimo hranice své rodné země, poroste i nadále. Dalším faktorem nepochybně budou i klimatické změny. (Martin & Widgren, 2002)

Přestože celkové počty migrantů v absolutních počtech rostou, v poměru k celkové populaci lidí na Zemi jejich podíl dlouhodobě osciluje okolo 3%. Mezinárodní migrace je obvykle individuálním nebo rodinným rozhodnutím a stálý podíl migrantů na populaci je vysvětlován tím, že většina lidí chce z různých důvodů zůstat v zemi, kde se narodili. Fakt, že migrace je v současné době vnímána jako něco výjimečného, je dán právě tím, že v naší kultuře o lidech uvažujeme jako o tvorech, kteří se primárně touží usadit. Z tohoto úhlu pohledu je pak migrace vnímána jako něco, co je podezřelé či hodné pozornosti, a to i přesto, že naše historie pamatuje výrazně masivnější toky obyvatel. (Martin & Widgren, 2002)

Opačný pohled na migraci představuje tzv. „kultura migrace“, kterou můžeme pozorovat v zemích, jako jsou například Filipíny, Ukrajina či Moldavsko. Jako „kulturu migrace“ označujeme chápání migrace jako přirozené životní strategie. Podle Douglase Masseyho (1993) s narůstající emigrací z určitého regionu či státu dochází k rozvoji infrastruktury, která migraci usnadňuje a tím zvyšuje pravděpodobnost odchodu dalších. Postupně pak dochází k posunu hodnot v celé společnosti a migrace se stává běžnou volbou v životech jednotlivců i rodin. (Freidingerová, Žižková, Volynsky, & Belluci, 2016)

Z dlouhodobého hlediska nelze současné počty migrantů považovat za něco bezprecedentního či nevídaného. Jako určitá specifika současné migrace můžeme uvést diferenciaci motivací k migraci, rozvoj infrastruktury zpřístupňující migraci i chudším vrstvám či feminizaci migrace. Čím se současná migrace ale skutečně liší od pohybů obyvatelstva v minulosti, je bezpochyby politizace tohoto tématu. (Freidingerová, Žižková, Volynsky, & Belluci, 2016)

Jak uvádí Tereza Freidingerová „*migrace je velmi komplexní a kontextová záležitost a není možné na základě žádného, byť sebelepšího modelu či historické zkušenosti říct, zda přináší výlučně pozitiva či negativa.*“

1.3. Teoretické přístupy k mezinárodní migraci

Téma migrace se prolíná různými vědami. Zabývají se jím sociologové, ekonomové, demografové či historici. Různé teorie migrace tak nahlíží na tento jev z různých úhlů pohledu. První teorie migrace vznikaly v chicagské škole jako reakce na tehdejší trendy, jako byla urbanizace či pohyb polských migrantů do Spojených států amerických. Sociologické studie Chicagské školy zkoumaly především důsledky těchto pohybů obyvatel, a to jak na jedince-migranta, tak i na společnost. V současné době jsou hojně uplatňované neoklasické teorie, které se zabývají tzv. „push and pull“ faktory, které působí na jedince při rozhodování, zda odejít. Jednotlivé přístupy se mnohdy rozcházejí ve svých předpokladech, ale i ve svých závěrech. V následujících podkapitolách budou také detailněji popsány makro a mikro teorie a teorie dvojího pracovního trhu.

1.3.1. Neoklasické teorie

Neoklasické teorie popisují dva typy faktorů, které jedinec zvažuje při rozhodování, zda opustit stávající zemi. Prvním typem jsou tzv. push faktory, které představují skutečnosti, jež nutí jedince k odchodu ze země. Může se jednat o nedostatek pracovních příležitostí, nízkou životní úroveň nebo politickou situaci v zemi. Druhým typem faktorů, které jedinec zvažuje, jsou tzv. pull faktory, které naopak představují charakteristiky cílové země, které jsou určitým lákadlem k přesunu a jsou to tedy protiklady push faktorů – vysoká životní úroveň, dostatek ekonomických příležitostí či politická stabilita. Jedinec pak porovnává možné přínosy z přesunu do nové země s náklady opuštění země původní a také s překážkami, kterým musí na cestě čelit. Popisované push a pull faktory působí selektivně, to znamená, že se pro emigraci rozhodne jen určitá část obyvatelstva na základě jejich subjektivní citlivosti k těmto faktorům. Z méně selektivní se považují push faktory, které nutí k odchodu ze země, mezi které se řadí i války nebo přírodní katastrofy. (Uherek, 2005)

1.3.2. Makroekonomická teorie

Makroekonomické teorie vysvětlují proces migrace pomocí mezinárodního srovnání makroekonomických ukazatelů. Lidé, dle této teorie, odcházejí ze země s nižšími příjmy do zemí s vyššími příjmy, což způsobuje pokles nabídky práce v zemích s nižšími příjmy a růst

nabídky práce v zemích s vyššími příjmy. Jedná se tedy o mechanismus vyrovnávající rozdíly v příjmech mezi zeměmi. Budou-li tyto rozdíly smazány, dojde k eliminaci migrace. (Massey, a další, 1996) V souladu s touto teorií jsou motivací k migraci poptávkové šoky na trhu práce cílové země. Tato teorie ale opomíná případy, kdy migrace směřuje do oblastí s nižší ekonomickou výkonností, to se týká především pracovníků nabízejících specifické znalosti, díky kterým získávají výhodné pracovní nabídky. (Illnitchi, 2010)

1.3.3.Mikroekonomická teorie

Mikroekonomická teorie neuvažuje mezinárodní srovnání zemí, ale vnímá migraci jako sérii individuálních rozhodnutí jedinců. Ti podle této teorie porovnávají náklady na cestu, časové náklady, náklady na hledání zaměstnání a učení se jazyka s přínosy z nové práce a dalšími benefity hostitelské země. (Massey, a další, 1996) Sjaastad (1962) popisuje migraci jako způsob zužitkování a získání prospěch z investic do lidského kapitálu. Pracovníci se podle něj stěhují tam, kde své znalosti nejvíce zužitkují. O další rozvoj této teorie se postaral Mincer (1978), který tvrdí, že rozhodnutí zda emigrovat se odehrávají nikoli na individuální úrovni, ale v rámci rodin a domácností.

1.3.4.Teorie dvojího pracovního trhu

Tato teorie částečně vychází z mikroekonomické teorie migrace a vysvětluje ekonomickou migraci, která je nejrozšířenějším typem migrace. Dle této teorie je migrace určována především poptávkou po migrantech v cílové zemi. Pracovní trh vyspělé země je zde rozdělen na primární a sekundární, kdy primární trh představuje nabídku a poptávku po vysoce kvalifikovaných pracovnících, zaměstnání vyžadující vzdělání, specifické školení a dovednosti. Díky tomu je tento sektor poměrně stabilní. Naproti tomu sekundární sektor vytváří pracovníci nekvalifikovaní. Je charakteristický nízkými mzdami, nestabilitou zaměstnání a často i špatnými pracovními podmínkami. Mezinárodní migrace je pak důsledkem neustálé poptávky po pracovních silách ve vyspělých průmyslových zemích. Dle této teorie tedy nejsou příčinami push faktory v zemích původů, ale pull faktory v cílových zemích. (Piore, 1979)

1.3.5.Institucionální teorie migrace

Institucionální teorie migrace se zabývá státními i nestátními institucemi a především tím, jak tyto instituce reagují na migrační proudy. Překážky, které jsou těmito institucemi vytvářeny nebo naopak odstraňovány, výrazně ovlivňují migrační toky. (Uherek, 2005) Tato

teorie pomáhá vysvětlit migrační proudy například mezi evropskými státy a jejich bývalými koloniemi. (Illnitchi, 2010)

1.4. Charakteristika integrace

Integrace ve smyslu začlenění cizinců do majoritní společnosti je v politických i vědeckých debatách užívaný pojem, přesto však existuje více výkladů a definic. Dle Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky je pojem integrace cizinců definován jako „proces umožňující cizincům postupně se začlenit do české společnosti. Cílem integrace je oboustranně přínosné nekonfliktní soužití cizinců a majoritní společnosti.“ Dále kupříkladu Barša integrací rozumí „...proces, jímž se etnické, místní a jiné skupiny roztavují v oddělených společnostech politicky organizovaných do národních států.“ (Barša, 2003)

Počátky zkoumání migrace a integrace nalézáme ve 20. a 30. letech minulého století v tzv. Chicagské škole, kdy vznikly tři základní teorie zabývající se tímto fenoménem. Inkluze migrantů do majoritní společnosti byla obvykle modelována jako určitý cyklus či sekvence. Společným rysem těchto teorií byla asimilace, tedy konečná fáze procesů konceptualizovaných v tehdejších teoriích Chicagské školy. Asimilace byla tehdy chápána jako jednostranný proces, kdy se přistěhovalci a jejich potomci vzdají své kultury a kompletně se adaptují na podmínky společnosti, do které se přistěhovali. Asimilační politiky 20. století v Evropě byly pokusem vytvořit kulturně homogenní národy a pojem asimilace se tak začal spojovat s kulturním útlakem a používáním násilí vůči menšinám. Po druhé světové válce se tak v reakci na extrémní nacionalismus a fašismus a s rostoucím významem lidských práv asimilace stala tabuizovaným pojmem. Po roce 2000 však můžeme sledovat určitý návrat k tomuto konceptu, a to nejen ve vědeckých publikacích, ale i v politickém prostředí kdy například Otto Schilly, německý ministr vnitra, asimilaci považuje za nejlepší formu integrace. Přestože například sociolog Harmut Esser (2004) upřesňuje, že pojem asimilace znamená snižování rozdílů mezi skupinami, a to nejen hodnotových, ale například rozdílů v příjmech, a že asimilace neznamená utlačování etnických kultur, pojem asimilace stále vyvolává emoce. Proto se z pragmatických důvodů více používá pojem integrace. (Heckmann & Bosswick, 2006)

V souvislosti s migrací a integrací se často zmiňuje také pojem multikulturalismus nebo multikulturní společnost. Tento pojem má také mnoho různých interpretací, nejobecněji lze multikulturalismus považovat za vzájemnou toleranci mezi jednotlivými kulturami nebo jako společenskou změnu, kdy se původně homogenní společnost mění na heterogenní.

Multikulturalismus a kulturní diverzita může být také cílem určitých politik spojených s rovnými příležitostmi, koncept zahrnující pozitivní přístup k právům menšin. V politickém kontextu znamená multikulturalismus určitou podporu etnického seskupování a etnické identifikace. Etnickým skupinám je tak poskytován vysoký stupeň politické a kulturní autonomie uvnitř větší státní organizace. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Hartmut Esser navrhuje čtyři základní formy sociální integrace: akulturace, umístění, interakce a identifikace. Akulturace nebo také socializace popisuje proces, během kterého jedinec získává znalosti, kulturní standardy a kompetence potřebné k úspěšné interakci ve společnosti. Umístění představuje získání individuální pozice ve společnosti, například ve vzdělávacím nebo ekonomickém systému, v zaměstnání nebo získáním občanství. Akulturace je předpokladem pro umístění, které znamená získání možnosti navázat sociální vztahy a získat kulturní, sociální a ekonomický kapitál. Interakce představuje začlenění do sociálních skupin, tedy vytvoření vztahů a sítí jednotlivci, kteří mají společnou orientaci. Identifikace znamená jistou sounáležitost jednotlivce a systému. Jednotlivec se vnímá jako součást kolektivu, což zahrnuje kognitivní i emocionální aspekty. Integrace přistěhovalců je zvláštním případem sociální integrace, na kterou lze tyto formy aplikovat. (Heckmann & Bosswick, 2006)

1.4.1.Dimenze procesu integrace

Integrace je procesem, který probíhá na několika úrovních. Čtyřmi základními dimenzemi sociální integrace jsou strukturální, kulturní, interaktivní a identifikační integrace.

Strukturální integrace

Strukturální integrace znamená získání práv a přístupu k postavení v klíčových institucích hostitelské společnosti, jako je hospodářství a trh práce, systémy vzdělávání a kvalifikace, systémy bydlení, výhody sociálního státu včetně zdravotního pojištění a plné občanství. Participace v těchto základních institucích určuje socioekonomický status, práva a příležitosti jedince. Strukturální integrace je proces, který probíhá především na městské úrovni. Získání občanství v hostitelské zemi představuje podmínku pro vyvíjení alespoň minimálního politického vlivu, imigranti se tak stávají skupinou voličů, kterou nelze ignorovat. Získání občanství představuje pro přistěhovalce možnost, jak v hostitelské zemi zůstat. Mezi politiky podporující strukturální začlenění patří například podpora vzdělávání, rekvalifikace v nezaměstnanosti, podpora v podnikání a další. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Kulturní integrace

Kulturní integrace znamená behaviorální a postojovou změnu jedince. Přistěhovalci si mohou vytvořit pozici v hostitelské společnosti, pouze pokud si osvojí základní kompetence této kultury. Kulturní integrace se týká především přistěhovalců, jejich dětí a vnoučat, ale je to také vzájemný proces, který přetváří hostitelskou společnost, která si musí vytvořit vztah s migranty a přizpůsobovat se i jejich potřebám. Překážku v kulturní integraci může představovat nízké vzdělání spojené s neznalostí jazyka hostitelské společnosti. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Interaktivní integrace

Interaktivní integrace znamená přijetí migrantů do primárních vztahů a sociálních sítí. Předpokladem interaktivní integrace je určitý stupeň kulturní integrace, a to především osvojení jazykových a komunikačních kompetencí. Mezi indikátory interaktivní integrace můžeme řadit sociální sítě, přátelství, partnerství, členství v dobrovolnických organizacích a manželství. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Identifikační integrace

Identifikační integrace představuje pocit sounáležitosti s hostitelskou společností. Tento pocit sounáležitosti se může rozvinout později v průběhu integrace a je výsledkem přijetí do hostitelské společnosti. Inkluze do nové společnosti na subjektivní úrovni je indikována pocitem sounáležitosti a identifikace s hostitelskou společností na lokální, regionální nebo národní úrovni. (Heckmann & Bosswick, 2006)

1.5. Integrační politika

Integrační politika cílí na potřeby určitých skupin v rámci přistěhovalecké populace. Jejich potenciálně nejistá situace může ohrozit soudržnost celé společnosti. Ne každý imigrant se však ocitá v nejisté situaci. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Integrační politiky mohou mít exponenciální dopad na společnost, efektivní integrace se pozitivně přenáší na další generace, ale pokud integrace selhává, může mezi generacemi pocit sociálního vyloučení naopak narůstat. (Entzinger & Biezeveld, 2003) Obsah pojmu integrace však není zcela jasně definovaný, a jak uvádí Andrew Geddes (2003), „*integraci obvykle vnímáme pouze v případě její absence, jako sociální exkluzi či dezintegraci, aniž bychom byli schopni blíže specifikovat, co míníme souslovím integrovaná společnost.*“

Doposud neexistuje konsenzus, jak by mělo být integrace dosahováno. V literatuře se objevuje rozdělení integrace do třech úrovní: socio-ekonomické, socio-kulturní a politicko-právní. (Entzinger & Biezeveld, 2003)

Politicko-právní úroveň nás odkazuje k základní otázce, zda jsou přistěhovalci považováni za plnohodnotné členy politické komunity. V praxi je hlavní otázkou, zda mají přistěhovalci právo na bezpečný pobyt, a pokud mají, na jaké úrovni jsou jejich politická práva a povinnosti ve srovnání s rodilými občany. Pod socio-ekonomickou úrovní rozumíme sociální a ekonomická práva obyvatel bez ohledu na státní občanství. Mezi tato práva spadá právo přijmout práci, či právo využít služby zprostředkovávající zaměstnání, přístup k zaměstnaneckým výhodám, jako je například pojištění či sociální dávky v případě ztráty zaměstnání, právo na účast v systému vzdělávání a bydlení. Třetí dimenze se týká kulturních a náboženských práv migrantů. Otázkou v této dimenzi je, zda mají migranti stejné práva organizovat se a setkávat se jako kulturní a náboženská skupina. (Entzinger & Biezeveld, 2003)

Tyto tři dimenze mohou být zkoumány za účelem hodnocení integračních politik národních a místních vlád a mohou být použity jako klíč ke kategorizaci různých integračních politik. Rinus Penninx v roce 2004 vytvořil typologii na základě všech možných kombinací zmíněných dimenzí, kterým je přiřazeno buď kladné, či záporné znaménko. To je znázorněno na následujícím obrázku. (Penninx, 2004)

Obrázek 1 Typologie integračních politik

FIGURE 1

A typology space of migrant integration policies

Type	INCLUSION			EXCLUSION		
	1	2	3	4	5	6
Legal/political dimension	+	+	+	-	-	-
Socio-economic dimension	+	+	-	+	-	-
Cultural-religious dimension	+	-	-	+	+	-

Zdroj: R.Penninx, 2005: Integration of migrants: Economic, social, cultural and political dimensions.

Výsledkem bylo 6 typů integračních politik, které lze rozdělit do dvou skupin – na inkluzivně zaměřené a exkluzivně zaměřené. Rozdíl mezi nimi spočívá v politicko-právní dimenzi, které je u třech typů přiřazeno záporné a u třech kladné znamínko. Záporné hodnocení integrační politiky představuje přístup, kdy přistěhovalci nejsou považováni za potenciální součást politického společenství země nebo místní komunity a pokud je jejich politicko-právní postavení odlišné od postavení domorodců. Jako příklad pak autor uvádí nizozemskou politiku do 80. let minulého století, která kombinovala politickou exkluzi s rovnými právy v dimenzi socio-ekonomické a politikou podporující udržení jejich kulturní a náboženské identity. Integrační politiky severozápadních zemí Evropy se postupem času začaly posouvat napříč definovanou typologií. V 80. letech došlo k poznání, že většina tehdejších migrantů přicházejících do země za prací se v hostitelské zemi usadí na dobro, a bylo tedy nutné měnit integrační politiky na inkluzivní. To bylo pozorováno krom Nizozemí také v Belgii či Francii. Mimo jiného to zahrnovalo změnu zákonů upravujících přístup k formálnímu občanství v hostitelské zemi především pro děti migrantů. Německo provedlo výraznější krok směrem k inkluzionistické politice až v roce 1991 uvolněním původně relativně přísných podmínek pro získání občanství. Země jako je Švýcarsko či Rakousko stále směřují spíše k exkluzionistickým typům politiky, kde je relativně obtížné pro migranty

integrovat se v rovině politicko-právní. Rozdílný příklad nabízí politika Velké Británie, kde většina migrantů směřujících do země měla již při příchodu nárok na britský pas, jelikož se jednalo o občany zemí Commonwealthu. Formálně by se tedy tato politika dala zařadit do skupiny inkluzionistických, avšak paradigmatickým, který ovlivnil jejich následnou integraci, byl rasový a etnický původ. Britský případ tak poukazuje na rozdíl, který je mezi formální integrací (získání občanství) a integrací v praxi. Integrace v dimenzi politicko-právní se ukáže být zásadní, ne však dostačující podmínkou pro dosažení rovnosti mezi domorodci a přistěhovalci. (Penninx, 2004)

Různé integrační politiky kladou různý důraz na jednotlivé úrovně, od toho se odvíjí modely integrační politiky, popsané v následující kapitole.

1.6. Modely integračních politik

Na základě studia národních přístupů k integraci sociolog Steven Castles a politolog Mark Miller v roce 1993 rozlišili tři používané modely integrace: diferencialistický, asimilační a multikulturní. Na jejich teorii navázali vědci Ruud Koopmans a Paul Statham, kteří v roce 2000 přidali další, tzv. univerzalistický model. Tyto modely se od sebe liší především v dimenzi integračního procesu, na kterou je kladen důraz, a v míře integrace, o kterou daný model usiluje.

1.6.1. Asimilační model

V tomto modelu je kladen důraz především na socio-kulturní adaptaci přistěhovalců, která je podmínkou pro zachování národní sociální soudržnosti, jakož i pro zlepšení postavení migrantů v jejich nových společnostech. Migranti by tedy měli být ochotni přijmout národní pravidla a hodnoty. Národní instituce by pak měly mít efektivní nástroje k podpoře začlenění migrantů. (Castles & Miller, 2003)

1.6.2. Multikulturní model

Multikulturalismus lze do jisté míry označit jako protiklad asimilačního modelu, klade důraz na kulturní pluralismus a více kulturně neutrální a otevřenou formu občanství. Multikulturalismus hledá kompatibility mezi odlišnými kulturními skupinami a toleranci k těm kulturním a společenským aspektům, které kompatibilní nejsou. Tento model obsahuje pohled na kulturní rozmanitost jako na hodnotu samu o sobě – aspekt probíhajícího procesu modernizace. Státní intervence by tedy v tomto ohledu měly být spíše omezeny. (Castles & Miller, 2003)

1.6.3.Diferencialistický model

Tento model je občas nazýván jako etnická segregace. V tomto modelu je tedy dosahováno minimální míry integrace, a to pouze v těch případech, kdy je koordinace mezi skupinami nutná. Tento model přistupuje k migrantům způsobem, který zdůrazňuje národní, etnickou, kulturní a náboženskou odlišnost skupin. Vznikají skupiny, které v rámci společnosti fungují autonomně a samostatně, a neklade se důraz na potřebu integrace, naopak se vyzdvihuje její neproveditelnost z důvodu podstatných rozdílů mezi migranty a domorodci. (Castles & Miller, 2003)

1.6.4.Univerzalistický model

Tento model je zaměřený především na socio-ekonomickou a politicko-právní úroveň integrace. Kultura a náboženství jsou považovány za soukromou oblast, důraz je naopak kladen na participaci v oblastech zaměstnání, vzdělání, bydlení a zdravotnictví. Univerzalizmus zdůrazňuje potřebu, aby migranti mohli stát na vlastních nohou jako občané společnosti především v oblasti socio-ekonomické participace. Stěžejními body integrace se tak v tomto modelu stává boj proti diskriminaci a účinnost institucí poskytujících vzdělávání a zaměstnání. Základními společenskými hodnotami jsou dobré občanství a rovnost. (Koopmans & Statham, 2000)

Autoři Rakoczyová, Trbola a Vyhlídal (2011) upozorňují na to, že ačkoli na národních úrovních lze rozlišovat zmíněné modely uplatňovaných integračních politik, nelze z nich automaticky vyvodit mechanismy a strategie uplatňované na lokální úrovni, které by jasně podporovaly určitý typ integračních politik. *„Dokonce se zdá, že v některých ohledech by rozdíly při srovnávání lokalit ze zemí uplatňujících na centrální úrovni různé imigrační politiky mohly být jen minimální.“* (Rakoczyová, Trbola, & Vyhlídal, 2011)

1.7. Cílové skupiny integračních politik

Z historického pohledu byl na integraci přistěhovalců založen rozvoj a růst měst, ale i v současnosti lze říct, že integrace imigrantů probíhá především na lokální úrovni. Ačkoli municipality nemají v kompetenci vytvářet strategie a koncepce národní integrační politiky, mají autonomii ve výběru konkrétních postupů, kterými mohou tyto strategie naplňovat. (Heckmann & Bosswick, 2006)

V současné době, kdy pomalu odeznívá migrační vlna z roku 2015, můžeme v laických diskusích pozorovat určité zmatení v pojmech. Migrant je mnohdy automaticky považován za uprchlíka a další formy migrace nejsou příliš brány v potaz. Integrační politika však, aby byla účinná, cílí na potřeby konkrétních skupin, kterých je v populaci migrantů v Evropě popsáno hned několik. Potřeby těchto skupin jsou v některých oblastech totožné, v jiných se poměrně rozcházejí. Pro tvůrce integrační politiky je tedy klíčové poznat, které cílové skupiny do dané země přicházejí a v jakém poměru, a tomu integrační opatření přizpůsobit. V následující části budou specifikovány cílové skupiny integračních politik a jejich potřeby.

Nedávní přistěhovalci: sloučené rodiny a etnická migrace

Od 70. let 20. století, kdy ustal příliv migrantů za prací do evropských zemí, je jedním z hlavních zdrojů migrace slučování rodin. Do této skupiny dále patří migranti, kteří mají nárok na občanství na základě jejich etnického původu. Ti jsou sice považováni za státní příslušníky, jako migranti však stále čelí řadě problémů s adaptací stejných jako migranti ze slučujících se rodin. Na tyto cílové skupiny míří především opatření zaměřená na osvojení jazyku, orientační kurzy a služby související s podporou integrace na trh práce či do vzdělávacího systému. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Rezidentní obyvatelstvo přistěhovalců ze třetích zemí

Kromě integračních programů pro nově příchozí migranty existuje v evropských zemích i značná poptávka po opatřeních zaměřených na migranty s trvalým pobytem, zejména pokud pochází ze třetích zemí. Spektrum opatření zaměřených na tuto skupinu se částečně překrývají s těmi, která cílí na nově příchozí, a to například v oblasti podpory osvojení jazyka. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Rezidentní migranti ze zemí EU

Migrace v rámci Evropské unie ve většině případů nevyžaduje uplatňování integračních opatření, existují však skupiny, které podporu potřebují, a to především v oblasti vzdělávání, odborné přípravy. Přestože potřeby této skupiny migrantů jsou poměrně specifické, existuje spektrum opatření, ze kterého mohou těžit a které může vést k těsnější integraci. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Uprchlíci a žadatelé o azyl

Specifická opatření zaměřená na tuto skupinu zahrnují například psychosociální poradenství a služby související s vyrovnáním se s traumaty, která zažili. Relevantní jsou i obecná

integrační opatření, která pomáhají s integrací těm, kteří se chtějí usadit v nové zemi a žádají o azyl, i těm, kteří se statutem uprchlíka v hostitelské zemi zůstávají ve střednědobém až dlouhodobém horizontu do pominutí překážek, které brání v jejich návrtu do země původu. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Nedávní pracovní migranti

Tato cílová skupina z pohledu integrace a její úspěšnosti nepředstavuje „problémovou skupinu“, stále však má značné potřeby související s migrací a integrací. V souvislosti s globalizací a intenzivní globální konkurencí vysoce kvalifikovaných pracovních sil z řady odvětví lze očekávat, že význam této kategorie migrantů vzroste. Mezi opatření vhodná pro tuto skupinu patří spolupráce se zaměstnavateli při pomoci jejich zahraničním zaměstnancům případně i jejich rodinám etablovat se v hostitelské společnosti právně i sociálně. (Heckmann & Bosswick, 2006)

Ilegální přistěhovalci

Tato skupina je obvykle vyloučena z integračních opatření a jejich formální začlenění do integračních politik je problematické. Při neexistence legalizačních procesů může značný počet obyvatel zůstat v nejisté situaci. Základní služby na lokální úrovni poskytují církevní instituce, nevládní organizace a jednotlivci. Instituce, které mají zásadní význam na dodržování lidských práv, mohou uplatňovat určitou otevřenost vůči ilegálním přistěhovalcům tím, že budou ignorovat jejich právní postavení. Takováto otevřenost by se měla vyhnout vytvoření tzv. „tahu“ do země, ale mohla by však být aplikována především na zranitelné skupiny, jako jsou obchodované ženy a děti bez legálního povolení k pobytu. (Heckmann & Bosswick, 2006)

1.8. Monitoring integrace

V odborné literatuře lze pozorovat tři hlavní přístupy k monitoringu integrace. Jejich společným rysem je snaha o stanovení vhodných indikátorů, s jejichž pomocí by bylo možné zhodnotit stupeň integrace. Překážkou obvykle bývá nejednotnost v definicích užívaných v jednotlivých státech a problematické získávání porovnatelných dat. První přístup představují projekty zaměřené na sledování legislativního rámce integrace. Konkrétním příkladem je projekt Migrant Integration Policy Index (MIPEX).

Druhý přístup se zaměřuje na imigranty, které dále analyzuje za pomoci zvolených indikátorů. Příkladem tohoto přístupu jsou projekty jako je Settling In 2018: Indicators of

Immigrant Integration (2018) nebo Using EU Indicators of Immigrant Integration (2013), která pojednává o již zmíněných Zaragozských indikátorech.

Třetí přístup reprezentují studie zaměřené na specifickou podmnožinu skupiny imigrantů, definovanou na základě zvolených kritérií, obvykle podle druhu pobytového statutu. Mezi tyto studie se řadí například projekt Benchmarking in Immigrant Integration (2003).

1.8.1.Migrant Integration Policy Index

Cílem projektu MIPEX bylo poskytovat data a informace o integračních politikách jednotlivých členských států zapojených ve formě umožňující porovnat a monitorovat, v jakém rozsahu členské státy Evropské unie naplňují společně přijaté principy. Dále také identifikovat příklady tzv. good practice a díky opakovanému sběru dat umožnit sledování vývoje jednotlivých indikátorů. Zvolené indikátory vycházely z osmi následujících oblastí:

- 1) Začlenění na trh práce
- 2) Slučování rodin
- 3) Dlouhodobý pobyt
- 4) Získání státního občanství
- 5) Anti-diskriminace
- 6) Participace na politickém dění
- 7) Přístup do zdravotního systému
- 8) Přístup ke vzdělání

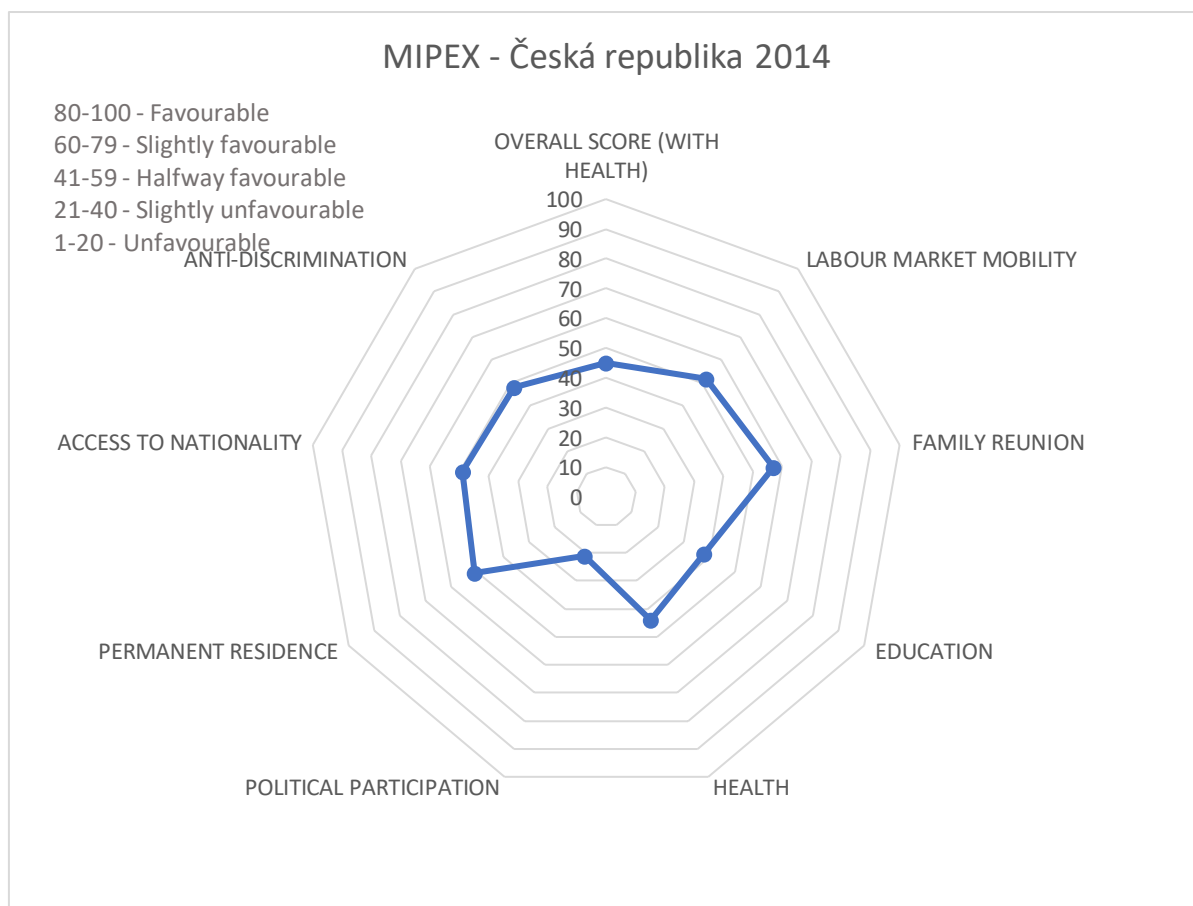
Jedná se o oblasti definované v normativním rámci Evropské unie pro integraci, a jak sami autoři zmiňují, předmětem zkoumání a hodnocení je právní nastavení, nikoli způsob jeho vymáhání. (CIDOB/MPG, 2015)

První vydání tohoto projektu (tehdy ještě pod názvem European Civic Citizenship and Inclusion Index) proběhlo v roce 2004 za účasti států EU-15. V roce 2007 následovalo druhé vydání, do kterého bylo zapojeno už 25 členských států EU, Norsko, Kanada a Švýcarsko. Česká republika se stala součástí tohoto projektu v jeho třetím vydání, kdy bylo bráno v úvahu 148 indikátorů, a vydání studie proběhlo v roce 2011. Aktuální MIPEX je platný od roku 2015 a oproti předcházejícím studiím srovnává opět širší skupinu zapojených zemí.

Výsledkem zkoumání je číselný index přiřazený každé zkoumané oblasti, dosahuje hodnot od nuly do 100. Česká republika dosahuje úrovně MIPEX indexu 45, což ji řadí do kategorie „napůl příznivé“. V šesti z osmi zkoumaných oblastí dosahuje hodnot odpovídajících

výsledné kategorii, avšak v oblastech vzdělávání a participace na politickém dění se řadíme do kategorie „mírně nepříznivé“. V porovnání se sousedními státy dosahujeme průměrného výsledku, Polsko a Rakousko se v celkovém hodnocení řadí do stejné kategorie, zatímco Slovensko spadá do hodnocení „mírně nepříznivé“ a naopak Německo o kategorii vyššího hodnocení „mírně příznivé“. Dále v Evropě do kategorie „mírně příznivé“ spadají severské státy, Belgie, Nizozemsko, Španělsko a Portugalsko. (CIDOB/MPG, 2015) Výsledky hodnocení nastavení integrační politiky znázorňuje následující graf.

Graf 1 Migrant Integration Policy Index – Česká republika 2014

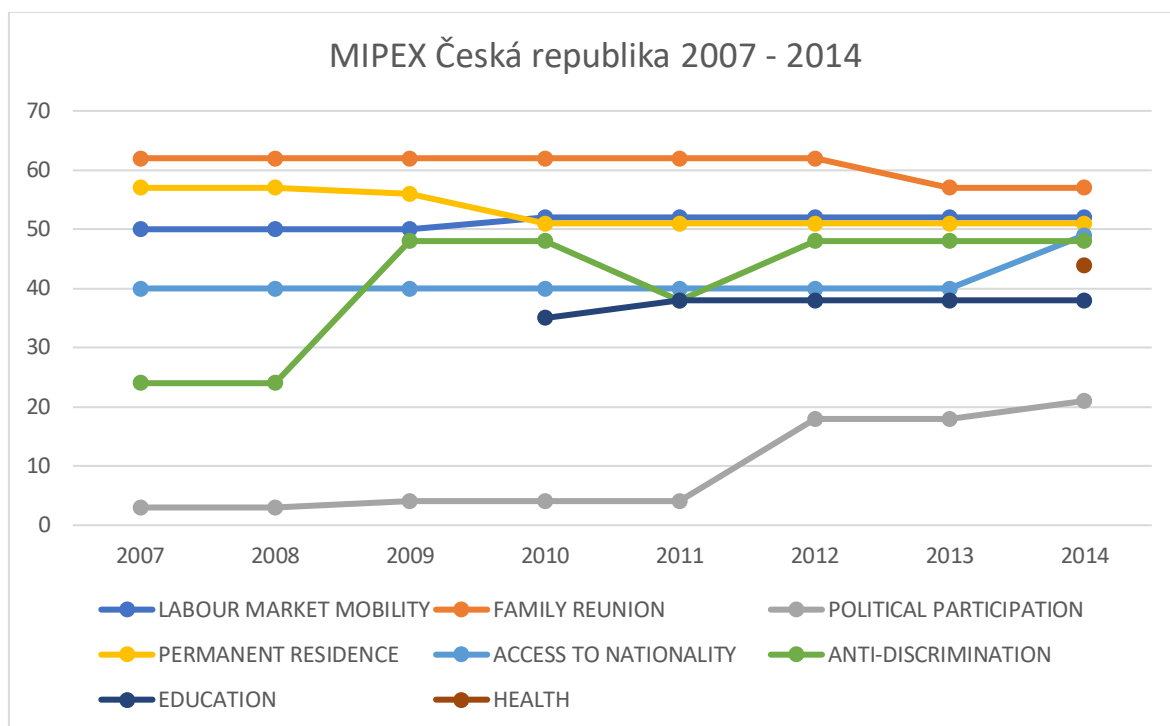

Zdroj: MIPEX (2019)

Následující graf znázorňuje, jak se vyvíjelo hodnocení jednotlivých oblastí integrační politiky České republiky od roku 2007 do roku 2014. V průběhu tohoto období docházelo k určitým změnám, nejvýraznější posun můžeme pozorovat v oblasti anti-diskriminace. Tento posun byl způsoben zavedením antidiskriminačního zákona v roce 2009. Bodové ohodnocení integrační politiky vzrostlo také v oblasti politické participace díky zakládání poradních orgánů na úřadech a možnostem financování pro sdružení vedené přistěhovanci. Naopak mírné zhoršení můžeme pozorovat v oblasti slučování rodin, což je způsobeno

vyššími poplatky a požadavky na příjem pro rodiny s původem mimo EU. (CIDOB/MPG, 2015)

Graf 2 Vývoj indexu integrační politiky migrantů ČR v letech 2007 - 2014

Zdroj: MIPEx (2019)

1.8.2. Zaragozské indikátory

Zaragozské indikátory integrace byly navrženy tak, aby mohly být užívány ke třem hlavním účelům – porozumění kontextu integrace i integračním výstupům imigrantů, pro hodnocení výsledků politik a začlenění integrace do obecných politik. (European Web Site on Integration, 2016)

Jedná se o indikátory ze 4 klíčových oblastí, které jsou shodné s oblastmi navrženými v dokumentu Společné základní principy integrační politiky, přijatém roce 2004 Radou pro spravedlnost a vnitřní věci. Jedná se o oblasti zaměstnanost, vzdělávání, sociální inkluze a občanství. Zdroj dat pro tyto indikátory představují výběrová šetření, hlavními jsou EU LFS a EU-SILC, které jsou implementovány národními statistickými úřady. Jedná se o výběrová šetření zaměřená na životní podmínky občanů v členských zemích EU, ale díky velkému vzorku dotazovaných mohou být výsledky použity i pro hodnocení situace imigrantů, a to i přesto, že tyto průzkumy jsou primárně navrženy pro jiné účely. Úspěšnost integračních politik je pak hodnocena na základě rozdílů v hodnotách indikátorů dosahovaných migranty a většinovou společností. (ESN/MPG, 2013)

Výzvou zůstává hodnocení samotných integračních politik a projektů. Efektivita integračních politik byla doposud zkoumána pouze v několika málo případech, jelikož se jedná o činnost vyžadující nejen politickou vůli, ale také sofistikované datové sestavy pokrývající období před zavedením a po zavedení dané politiky. Výsledky indikátorů integrace bývají mnohdy chybně interpretovány jako výsledky integračních politik, avšak přímá kauzalita mezi úrovní integrace a integrační politikou je jen těžko prokazatelná. Indikátory integrace nejsou nikdy čistým výsledkem politik. Doposud se však za pomoci Zaragozských indikátorů podařilo prokázat korelační vztah mezi výsledky integrace a národním kontextem, který zahrnuje obecnou ekonomickou úroveň, ale i programy zaměřené na integraci na trh práce, sociálními a vzdělávacími programy. Při hodnocení integračních politik pomocí Zaragozských indikátorů je také nutné brát v úvahu, že integrační politiky často cílí na specifickou skupinu migrantů, například na nově příchozí ze třetích zemí, kdežto indikátor je obvykle definován širěji, například míra zaměstnanosti v cizině narozených. (ESN/MPG, 2013)

Klíčovými ukazateli, které jsou sledovány, jsou následující:

- míra zaměstnanosti,
- terciální vzdělávání,
- předčasný odchod ze školy,
- riziko chudoby/sociální exkluze,
- dlouhodobý pobyt,
- míra naturalizace.

Hodnoty se zjišťují pro dvě skupiny migrantů – narozené v zahraničí a občany ze třetích zemí. Databáze Eurostatu dále umožňuje porovnávání hodnot dosahovaných muži a ženami a dále také různými věkovými kategoriemi. Přidanou hodnotu představuje také možnost porovnávání vývoje jednotlivých indikátorů v čase. (European Web Site on Integration, 2016)

1.9. Evropský přístup k integraci cizinců

Podle Amsterodamské smlouvy z roku 1997 jsou Evropskému společenství uděleny pravomoci v oblasti migrace, zatímco integrační politika státních příslušníků třetích zemí by měla být tvořena na úrovni národních a lokálních autorit jednotlivých členských států. Dle Komise evropských společenství význam integrace státních příslušníků, kteří žijí a pracují na území Evropské unie, roste. Některé členské země tuto problematiku řeší již několik

desetiletí, pro jiné, především mladší členské země, je tento jev relativně nový. (Komise evropských společenství, 2005) Přestože princip subsidiarity i nadále v této oblasti převládá, je možné od roku 2002 pozorovat tendence k posilování koordinace v oblasti integrační politiky mezi členskými státy. V roce 2004 Rada pro spravedlnost a vnitřní věci přijala Společné základní principy integrační politiky a navázala tím na Haagský program, přijatý Evropskou radou 5. listopadu 2004, který zdůrazňuje potřebu zesílení koordinace vnitrostátních integračních politik a iniciativ Evropské unie v této oblasti. Dále popisuje potřebu vytvoření společného evropského rámce pro integrační politiku se zaměřením na občany třetích zemí a výměny informací a zkušeností jednotlivých členských států.

V nedávné době se zákony upravující integrační politiky a regulace v mnohých členských zemích EU reformovaly a mnohé národní integrační politiky jdou do jisté míry v protichůdných tendencích. Z toho důvodu vznikají v některých členských zemích snahy o zdokonalení koordinace mezi členskými státy. Role EU zde právě spočívá především v harmonizování přístupů členským zemím a jednotném chápání pojmu integrace a jejich cílů. Dokument, který se stal podkladem pro vytvoření společného evropského rámce pro integrační politiku, nese název Společné základní zásady pro politiku integrace imigrantů v Evropské unii, vydaný v roce 2004. Imigrant je zde definován jako legálně pobývajícím přistěhovalcem na území členského státu a úspěšná integrace legálně pobývajících osob a jejich potomků je považována za kritický aspekt migračního řízení. Účinnost integrační politiky je podmíněna zapojením místních, regionálních a národních institucí. Z toho důvodu by měl být vývoj a implementace integrační politiky v rukou členských států spíše než v rukou unie. Tento dokument vznikl za účelem pomoci členským státům při formulaci integračních politik a zároveň vytvořil kritéria, na jejichž základě mohly být integrační politiky hodnoceny. Dalším cílem byla i koordinace integračních politik jednotlivých členských států. Tyto společné principy se staly základem pro další rozvoj existujících nástrojů integrace na úrovni EU. (Entzinger & Biezeveld, 2003)

Společné základní principy jsou definovány následovně.

1. Integrace je dynamický dvoustranný proces vzájemného přizpůsobení všech přistěhovalců a obyvatel členského státu.
2. Integrace znamená respekt k „základním hodnotám EU“. Tento princip zahrnuje povinnost že „každý obyvatel v EU“ musí přizpůsobit a dodržovat základní hodnoty Unie a zákonů členských států. Členské státy musí také zajistit, aby všichni obyvatelé „chápali, respektovali, využívali a byli chráněni na stejném základě celým

rozsahem hodnot, práva, povinnosti a výsady stanovené právními předpisy EU a členských států.

3. Zaměstnanost je klíčovou součástí integračního procesu a participace přistěhovalců.
4. Nezbytné jsou základní znalosti jazyka, historie a institucí hostitelské společnosti. Umožnění přistěhovalcům získat tyto základní znalosti je nezbytné pro úspěšnou integraci.
5. Úsilí ve vzdělávání je klíčové pro přípravu přistěhovalců, a zejména jejich potomků, aby byli úspěšnější a aktivnější účastníci ve společnosti.
6. Přístup přistěhovalců k institucím, jakož i veřejným a soukromým statkům a službám na základě rovnosti občanů a nediskriminačním způsobem je kritický.
7. Základním mechanismem integrace je častá interakce mezi přistěhovalci a občany EU. Společná fóra, mezikulturní dialog, vzdělávání o kultuře přistěhovalců, stimulování životních podmínek v městském prostředí zvyšují interakci mezi přistěhovalci a občany členských států.
8. Praxe různých kultur a náboženství je zaručena Listinou základních práv Evropské unie a musí být chráněna, pokud takové praktiky nejsou v rozporu s jinými nedotknutelnými evropskými právy nebo vnitrostátním právem.
9. Účast imigrantů na demokratickém procesu a formulace integrační politiky a opatření, zejména na místní úrovni, podporují jejich integraci.
10. Integrace má být začleněna do všech relevantních portfolií a úrovní vládních a veřejných služeb.
11. Je třeba vytvořit jasné cíle, ukazatele a hodnotící mechanismy pro úpravu politiky, hodnocení pokroku v integraci a zefektivnění výměny informací. (Komise evropských společenství, 2005)

Dalším krokem posilujícím koordinaci jednotlivých členských států při vytváření integračních politiky bylo vytvoření NCPI (National Contact Points on Integration), nadnárodního fóra tvořeného experty z ministerstev odpovědných za integraci v jednotlivých členských státech. Hlavními úkoly NCPI byla výměna informací, monitoring integračního procesu na národní úrovni a posílení koordinace integračních politik. Od roku 2016 tato pracovní skupina působí pod názvem European Integration Network. (Entzinger & Biezeveld, 2003)

Evropská unie podporuje integrační politiku členských států také finančně. Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí vznikl v roce 2007. Určitá integrační opatření podporuje také Evropský sociální fond a Evropský fond pro regionální rozvoj.

V rámci Evropské unie je za monitoring integrace zodpovědný Eurostat, který každoročně vydává tzv. Zaragozské indikátory integrace. Zaragozské indikátory integrace byly navrženy Evropskou komisí ve spolupráci s členskými státy. Představeny byly v roce 2010 a od roku 2013 jsou Eurostatem aktualizovány na základě již harmonizovaných dat. (OECD/EU, 2018) Zaragozské indikátory a další přístupy k monitoringu integrace přistěhovalců budou podrobněji představeny v následující kapitole.

1.9.1.Integrační politika v Německu

Německo, stejně jako další evropské země po 2. světové válce, zažilo úbytek pracovních sil. Od roku 1955 proto zavedlo politiku nábory zahraničních pracovníků. (Birl, 2005) Motivací k této politice byla především rostoucí poptávka po levné pracovní síle. Původně byl uplatňován tzv. princip rotace, kdy zahraniční pracovník směl v Německu zůstat po určitý stanovený čas a poté byl navrácen do své domovské země. Zahraniční pracovníci v té době neměly žádnou legální možnost pro získání trvalého pobytu, což svědčí o tom, že se s tzv. gastarbeitery počítalo pouze krátkodobě. Poptávka po zahraniční pracovní síle je v německém hospodářství stále významná a ze země gastarbeiterů se vyvinula v zemi s řízeným přistěhovalectvím. (Unabhängigen Kommission „Zuwanderung“, 2001) Od roku 2000 v Německu dochází na poli imigrační politiky k dalším legislativním změnám, které se týkají jak cizinců dlouhodobě žijících v Německu, tak i nově přicházejících. Jako příklad lze zmínit systém zelených karet, který umožňoval pracovní pobyt zahraničním expertům na dobu pěti let. Tento zákon byl v roce 2005 nahrazen novým, který zavádí trvalé povolení pobytu pro vysoce kvalifikované odborníky i jejich rodiny. V rámci tohoto zákona vznikl také Spolkový úřad pro imigraci a uprchlíky, do jehož kompetencí spadá také oblast integrace. Organizuje integrační kurzy, které můžou imigrantům pomoci v získání oprávnění k pobytu, sociálních dávek nebo o dřívějším získání německého občanství.

Co se týče krátkodobých pobytových povolení a víz, postupuje v současné době Německo v souladu s evropskou legislativou, která do značné míry ovlivňuje i legislativu integrační, ve které mají však jednotlivé členské státy vyšší míru autonomie. Integrační politice v Německu udává směr především Národní integrační plán, který obsahuje návrhy na opatření vytvářející nové příležitosti pro cizince a pro podporu jejich integrace. Klíčovým integračním opatřením jsou již zmíněné integrační kurzy, které se zaměřují především na osvojení jazyka a základní znalost

zákonů a německé společnosti. Důraz je kladen i na integrační programy na lokální úrovni, další projekty se zaměřují na předškolní výchovu nebo zvyšování kvalifikace migrantů.

Více jak třetinu imigrantů mířících do Německa představují občané z členských zemí Evropské unie. Nejvýraznější skupinu občanů ze třetích zemí tvoří přicházející z Turecka. V porovnání s Českou republikou, kde nejpočetnější skupiny přistěhovalců představují Ukrajinci a Vietnamci, se Německo potýká s potřebou integrace muslimské menšiny. Obecně lze říci, že cílové skupiny české a německé integrační politiky jsou znatelně odlišné a tudíž i integrační programy jednotlivých zemí se liší.

Německo je zemí, která byla za posledních 30 let migranty nejvyhledávanější destinací v Evropě, a i Německo v roce 2015 zaznamenalo posílení migračních toků. Tato situace i zde vedla k silné polarizaci politických názorů na migraci a následnou integraci migrantů. V debatě poměrně často dochází ke zdůrazňování krátkodobého negativního vlivu, jako jsou sociální problémy a vysoké náklady, zatímco možné dlouhodobé benefity jsou spíše podceňovány. Obě položky jsou však nezanedbatelné, mezi roky 2014 a 2015 Německo zaznamenalo nárůst výdajů na sociální dávky pro žadatele o azyl o 169%, jednalo se o částku 5,3 miliard eur. Jak ale poznamenal německý ekonom Ferdinand Fichtner, migrační vlna může pro Německo představovat stimulační balíček, injekci miliard eur do ekonomiky. V roce 2015 mělo Německo druhou nejstarší populaci ve světě, 28 % Němců je starší než 60 let a nedostatek kvalifikovaných pracovních sil, přítomný již dnes, se do budoucna bude prohlubovat. V současné době je jazyková vybavenost a kvalifikace migrantů nedostačující vysoce formalizovanému německému trhu práce, v dlouhém období by se to však mohlo zlepšit. (Trines, 2017) Německá centrální banka v roce 2016 vydala studii, ve které říká, že náklady na integraci by měly být považovány za investice do budoucna, jelikož mohou vyvážit strukturu populace a zvýšit pracovní sílu. (Deutsche Bank, 2016) To, zda se tyto předpokládané benefity projeví, bude záležet především na úspěchu a rychlosti snah o integraci. Naopak pokud budou tyto snahy neúspěšné, pokračující přítomnost velkého počtu migrantů vyústí v čisté veřejné výdaje. Německý institut pro ekonomický vývoj předpokládá, že současné nákladové investice během následujících let dosáhnou bodu zlomu, poté by nárůst zaměstnanosti a spotřeby migrantů v ideálním případě vyústil do roku 2025 v nárůst HDP až o 1 %. (Trines, 2017)

1.9.2.Integrační politika v České republice

Během své existence se Česká republika proměnila z emigračního státu na stát s nejvyšším procentuálním podílem cizinců v oblasti post-sovětského prostoru. (Konsorcium nevládních

organizací pracujících s migranty, 2018) Počty cizinců v České republice od jejího vzniku v roce 1993 stabilně narůstají. Ministerstvo vnitra na zvyšující se počty imigrantů na konci 90. let reagovalo vytvořením systému integrační politiky cizinců. První státní Koncepce integrace cizinců (dále jen „Koncepce“) byla schválena v roce 2000 vládou České republiky. Tento dokument byl třikrát aktualizován, a to v letech 2006, 2011 a 2016. Zároveň byly na integrační politiku vyhrazeny potřebné prostředky, které například v roce 2017 dosahovaly více než 50 milionů korun. Klíčovým prvkem Koncepce je podpora projektů financovaných ze státního rozpočtu v rámci každoročně vyhlašovaných dotačních programů, jejichž realizátory se staly převážně nestátní neziskové organizace. (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2018) Několikanásobně vyšší prostředky na integraci cizinců ze třetích zemí putují z fondů Evropské unie a je na místě se tedy ptát, zda je s těmito prostředky nakládáno účelně a efektivně. Zda můžeme snahy o integraci cizinců posoudit jako úspěšné. (Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky v roce 2017, 2018)

Současná Koncepce v České republice cílí především na ty, kteří přicházejí z tzv. třetích zemí a dlouhodobě či trvale pobývají na území České republiky. Jedná se o občany ze zemí mimo Evropskou unii, Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Tím je dáno i časové vymezení diplomové práce. Rok 2004 je rokem vstupu České republiky, a tedy i rokem, kdy se zavedl pojem cizinci ze třetích zemí do české legislativy a statistik. Občané Evropské unie jsou dodatkovou skupinou, která může integračních opatření využívat v krizových situacích. (Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu, 2016)

Statistiky ukazují, že od vzniku samostatné České republiky až do současnosti můžeme sledovat nárůst počtu přistěhovalců, a to zejména z Ukrajiny a Vietnamu. (Cizinci v ČR podle státního občanství v letech 1994-2017) Výjimku v tomto trendu představuje pouze rok 2009 poznamenaný hospodářskou krizí. Ze zvyšujících se počtů cizinců na území České republiky vyplývá potřeba strategického přístupu k integrační politice. Odborná veřejnost se doposud zabývala především integrační politikou a její typologií. Z konkrétních integračních politik bývá v literatuře často vyzdvihována politika Nizozemska pro svůj multikulturní model integrace formovaný od 80. let 20. století. (Scholten, 2011) Dosavadní výzkum rovněž ukazuje, že integrace je úspěšnější v zemích s vyšším podílem přistěhovalců na celkovém obyvatelstvu. (EMN, 2019)

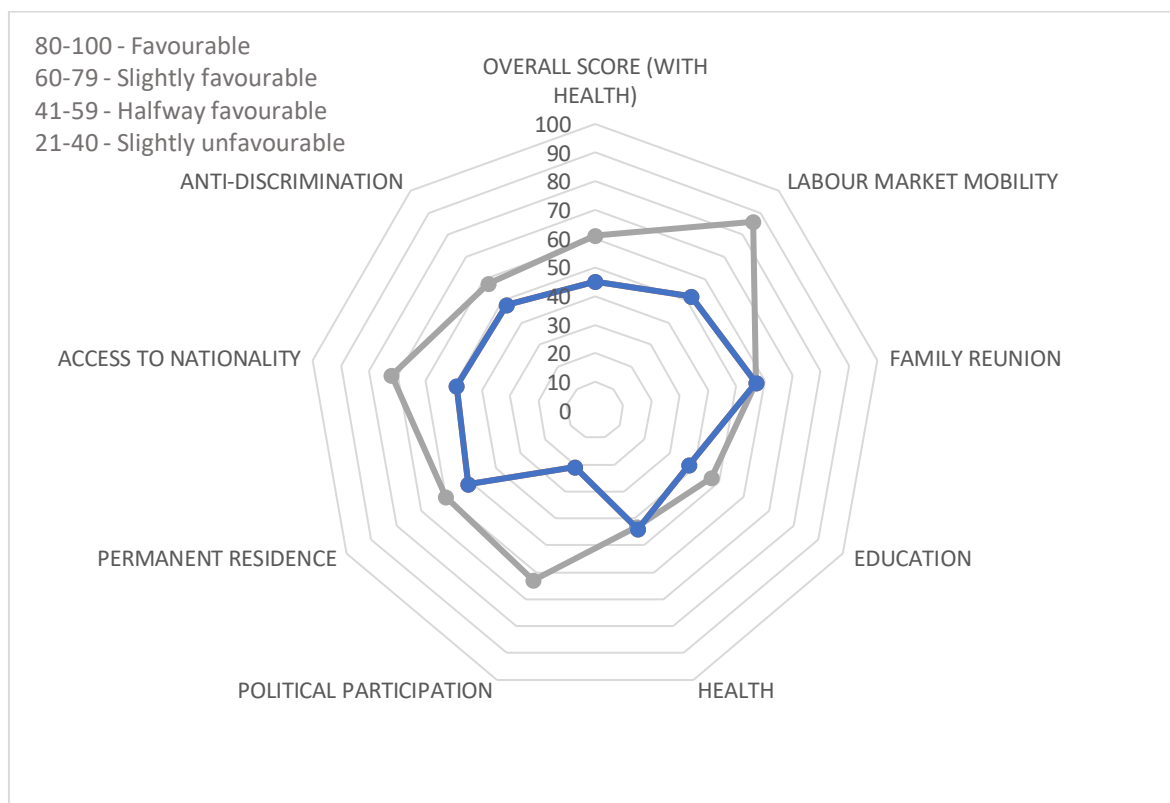
V případě České republiky se tímto tématem zabývá například Miroslava Rákoczyová a Robert Trbola v publikaci *Institucionální podmínky sociální integrace v ČR I a II*. (2011) Jedná se o studie, které vznikly v rámci projektu *Migrující osoby v České republice – postavení na trhu práce a sociální integrace* a které integraci cizinců zkoumají z politologického a sociologického hlediska. Náklady vynaložené na integraci cizinců však předmětem těchto výzkumů nejsou, jejich zhodnocení je problematické z důvodu absence systémů k monitorování výsledků jednotlivých integračních projektů, jak vyplynulo z Auditů Evropské integrační politiky z roku 2013.

Jedním z hlavních zdrojů financování integrační politiky členských států Evropské unie je Evropský sociální fond a Azylový, migrační a integrační fond. Proto je hodnocení programů na integraci cizinců ze třetích zemí předmětem výzkumů Evropské komise. Jedním z těchto výzkumů je práce nazvaná *Labour Market Integration of Third Country Nationals in EU Member States* publikovaná v únoru roku 2019. Tato práce vychází z předpokladu, že klíčovým prvkem pro úspěšnou integraci cizinců je jejich ekonomická aktivita. Tato práce navrhuje metodologii pro hodnocení integračních politik a hodnotí integrační politiky platné v členských státech Evropské unie. Současně upozorňuje na nejednotnost v přístupu k získávání dat v jednotlivých zemích Evropské unie, což vede k určitému zkreslení výsledků. Výzkumy iniciované ze strany Evropské unie hodnotí úspěšnost jednotlivých integračních politik, nepřihlíží však k nákladům, které byly na integraci v jednotlivých členských státech vynaloženy.

1.9.3.Srovnání integrační politiky v Německu a v České republice

Pro srovnání nastavení integrační politiky Německa a České republiky, popisované v předchozích kapitolách bude využito indikátorů sledovaných v rámci projektu MIPEX, který byl již popisován v rámci kapitoly zaměřené na monitoring integrace.

Graf 3 Srovnání integrační politiky v Německu a v České republice dle MIPEX

Zdroj: Migrant Integration Policy Index 2015

Německo je dle projektu MIPEX na 10. příčce. Se svým celkovým skóre se řadí k zemím, které mírně podporují rovné příležitosti a vítají kulturu v Německu. Při pohledu na graf výše je nutné brát v úvahu, že Německo je zemí s podstatně bohatší přistěhovaleckou historií. Právě Německo je zemí, ve které další evropské státy s kratší přistěhovaleckou zkušeností hledají inspiraci při tvorbě integrační politiky. Mezi hlavní výzvy integrační politiky v Německu do budoucna jsou oblasti vzdělávání dospělých a dětí, politická účast, a slučování rodin. Naproti tomu v České republice čelí cizinci ze třetích zemí více překážkám než příležitostem participovat ve společnosti. Integrační politika České republiky má oproti Německu před sebou delší cestu za dosažením rovných práv a příležitostí domácí populace a cizinců ze třetích zemí. Koncepce integrační politiky v České republice zatím není silná v žádné z hodnocených oblastí a čelí i kritice ze strany neziskových organizací, které upozorňují na to, že do cílové skupiny nejsou zahrnuti žadatelé o mezinárodní ochranu (uprchlíci) a že cizincům ze zemí EU se podpory dostává pouze v krizových situacích. Ačkoli je integrace dle Koncepce nahlížena jako na oboustranný proces, na majoritní společnost integrační politiky necílí. V rámci koncepčních dokumentů v oblasti integrační politiky v České republice je také čím dál větší důraz kladen na aktivní zapojení regionální

a lokální úrovni, jakožto prostředí, kde integrace reálně probíhá. Většina krajů a měst však nedisponuje žádnou strategií pro oblast integrace cizinců a systematický přístup tak na lokální a regionální úrovni prakticky neexistuje. Jako výjimku můžeme uvést hlavní město Prahu, které má od roku 2014 vlastní Koncept hl. m. Prahy pro oblast integrace cizinců. (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2018)

Doposud bylo porovnáváno nastavení integrační politiky v České republice a v Německu, nikoli však její vymáhání a nákladnost. Analýzou nákladů vynaložených na integrační politiku v České republice a dopadem vynaložených prostředků na skutečnou úroveň integrace cizinců ze třetích zemí se bude zabývat následující kapitoly této práce.

2. Praktická část

2.1. Metodologie

Pro zhodnocení nákladnosti integrační politiky budou z veřejných zdrojů získána data o výši prostředků alokovaných na projekty s integrační tematikou. V úvahu budou brány prostředky vynaložené ze státního rozpočtu i z fondů Evropské unie.

Jak bylo popsáno v teoretické části, integrace cizinců do většinové společnosti probíhá na několika úrovních. Pro zhodnocení úrovně integrace budou zvoleny indikátory integrace tak, aby pokrývaly všechny tyto úrovně. Následně bude provedena komparace vývoje zvolených indikátorů pro cizince ze třetích zemí s hostitelskou populací. Pro tuto komparaci budou použita především data z databáze Eurostat. Tento postup hodnocení úrovně integrace byl vybrán na základě studia odborné literatury. Jedná se o metodu, kterou využívá například Eurostat při hodnocení integrace cizinců ze třetích zemí v Evropské unii.

Výsledkem komparace bude zhodnocení vývoje integrace cizinců ze třetích zemí v České republice v letech 2004 - 2019. Na závěr praktické části této diplomové práce bude zhodnocen vzájemný vztah mezi vynaloženými náklady a dosaženými výsledky integrace.

2.2. Náklady na integraci

Na základě informací poskytnutých Odborem azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra České republiky (dále jen „Ministerstvo vnitra“), které je zodpovědné za koordinaci integrační politiky, bylo zjištěno, že realizace Koncepce integrace cizinců je financována ze státního rozpočtu, evropských fondů, ale i z rozpočtů měst a obcí, nadací a ambasad. Vzájemná provázanost a víceleté financování znemožňují jednoznačnou odpověď na otázku, kolik peněz bylo vynaloženo. Pro potřeby diplomové práce byl vytvořen přehled prostředků vynaložených ze státního rozpočtu a fondů EU, které představují hlavní podíl na financování integrační politiky. Hlavním zdrojem dat byly každoročně publikované Zprávy o situaci v oblasti integrace a migrace, které Ministerstvo vnitra předkládá vládě ke schválení, a dále Postupy při realizaci Koncepce integrace cizinců, které stanovuje vláda České republiky a které představují akční plán pro integrační politiky pro následující období. Účelem těchto dokumentů je zhodnotit migrační a integrační politiku předchozího období a vytvořit plán pro zmíněné politiky na období následující. Tyto zprávy obsahují rovněž údaje o finančních prostředcích vynakládaných na integrační politiku. V případě prostředků vynaložených ze státního rozpočtu máme k dispozici hodnoty za celé sledované období. Avšak v případě

prostředků vynaložených z fondů EU jsou ve Zprávách o situaci v oblasti integrace a migrace uvedeny údaje o čerpaných částkách za účelem integrace od programového období 2007 – 2013, avšak pro roky 2007 a 2008 máme k dispozici pouze odhady částek alokovaných do České republiky z Evropského integračního fondu. Pro programové období 2004-2006 byly využity prostředky z Evropského sociálního fondu ve výši 25 873 849 Kč. Tato hodnota byla získána pomocí vyhledávání projektů na integraci cizinců s využitím klíčových slov na Veřejném seznamu projektu ESF. Koordinátor integrace na Ministerstvu vnitra navíc uvedl, že údaje o vynaložených prostředcích zveřejňované v rámci ročních zpráv lze považovat spíše za minimálně vynaložené prostředky, a to z toho důvodu, že nezahrnují částky spolufinancování, které jsou nezbytné pro získání dotace. Výše spolufinancování se liší dle dotačního programu. Z popsanych důvodů je tedy vhodné považovat uvedené částky za minimálně vynaložené a lze předpokládat, že přesná suma byla vyšší o prostředky vynaložené obcemi a kraji a o prostředky vynaložené žadateli o dotaci. Do této míry bohužel nejsou náklady na integraci monitorovány.

2.2.1. Prostředky vynaložené ze státního rozpočtu

V následujícím grafu je znázorněn vývoj prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu za účelem realizace Koncepce integrace cizinců (dále jako KIC). Zdrojem pro získání těchto informací byly každoročně vydávané Postupy při realizaci KIC v jednotlivých letech, jenž obsahují i usnesení vlády o přidělení prostředků jednotlivým rezortům. Tato usnesení o přidělení prostředků jsou vydávána na začátku roku, proto zde máme k dispozici hodnoty i za rok 2019.

V následujícím grafu je patrný vývoj prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na integrační politiku v letech 2004 – 2019.

Graf 4 Prostředky ze SR na integrační politiku v letech 2004 - 2019

Zdroj: vlastní zpracování dat z MV ČR (2019)

Vidíme, že za sledované období došlo ke dvěma výrazným poklesům ve výši prostředků vynakládaných na integrační politiku. Poprvé se tak stalo v roce 2005, kdy částka klesla z 20 milionů v roce 2004 na 12 milionů v roce 2005. Tento výkyv si můžeme vysvětlit zavedením nové *Koncepce integrace cizinců na území České republiky* a určitý vliv mohlo mít rovněž převedení agendy spojené s koordinací realizace Koncepce do gesce Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. V dostupných vládních dokumentech však důvod poklesu prostředků ze státního rozpočtu vysvětlen není. V následujících letech se celková výše prostředků ze státního rozpočtu pohybovala na úrovni cca 25 milionů, a to až do roku 2011, kdy dochází k druhému výraznému propadu ve financování, a to na 10 milionů korun. V roce 2015 naopak dochází k dvojnásobnému nárůstu ve financování integračních politik. V roce 2015 se v souvislosti s migrační vlnou dostává otázka migrace a integrace cizinců do popředí politických diskuzí a skutečnost, že tato témata dostávají vyšší prioritu, se odráží právě v tomto skoku ve financování integrační politiky.

Koncepce počítá se zapojením řady rezortů, protože v případě integrace cizinců jde o průřezovou a komplexní problematiku dotýkající se mnoha oblastí. Prostředky uvedené v předcházejícím grafu jsou mezi tyto rezorty rozděleny. Hlavním aktérem je Ministerstvo vnitra, v jehož gesci je koordinace integrační politiky. Dále pak Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo školství, kultury a zdravotnictví, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo pro místní rozvoj a v roce 2017 také Ministerstvo zahraničních věcí. Prostředky ze státního rozpočtu jsou také každoročně alokovány pro Český statistický úřad,

který je zodpovědný za vydávání publikace Život cizinců v ČR. Rozdělení prostředků jednotlivým rezortům je uvedeno v následujících tabulkách.

Tabulka 1 Rozdělení prostředků ze SR v letech 2004 – 2011, v tis. Kč

Zdroj financování	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Celkem ze SR	20 000	12 000	25 000	25 000	25 000	23 513	25 000	10 000
MV	4 000	2 600	5 000	5 000	5 000	9 738	11 400	7 700
MPSV	7 000	4 600	10 600	10 600	10 800	7 125	6 000	0
MK	2 000	0	2 500	2 500	2 500	0	200	150
MŠMT	3 000	2 000	2 000	2 000	2 000	4 275	4 300	1 500
MZ	2 500	1 600	3 000	3 000	3 000	1 425	2 000	0
MPO	500	350	600	600	600	0	0	0
MPMR	500	350	600	600	600	475	600	400
ČSÚ	500	500	700	700	500	475	500	250
MZV	0	0	0	0	0	0	0	0

Zdroj: vlastní zpracování dat z MV ČR (2019)

Tabulka 2 Rozdělení prostředků ze SR v letech 2011 – 2019, v tis. Kč

Zdroj financování	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Celkem ze SR	25 000	25 000	25 000	25 000	54 290	54 290	54 290	54 290
MV	17 920	18 270	19 520	20 555	40 610	39 965	40 298	40 050
MPSV	0	0	600	300	200	65	0	0
MK	230	230	230	230	230	811	742	990
MŠMT	3 000	3 000	3 800	3 665	13 000	13 000	13 000	13 000
MZ	3 000	2 800	0	0	0	0	0	0
MPO	0	0	0	0	0	0	0	0
MPMR	600	450	600	0	0	0	0	0
ČSÚ	250	250	250	250	250	250	250	250
MZV	0	0	0	0	0	200	0	0

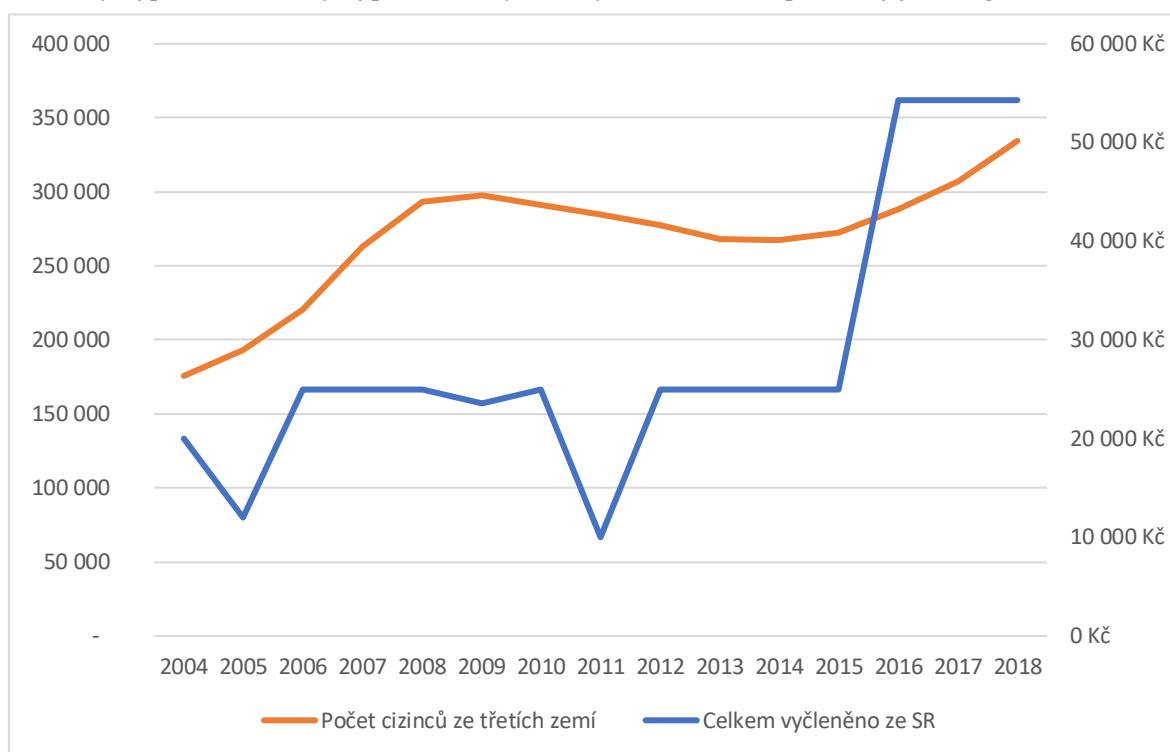
Zdroj: vlastní zpracování dat z MV ČR (2019)

Dle vyjádření pana Mgr. Jana Kepky, vedoucího oddělení integrace a informací Ministerstva vnitra, lze částku uvedenou v tabulkách výše jako celkovou považovat spíše jako minimální úroveň vynaložených prostředků, a to z důvodu již zmiňované obtížné monitorovatelnosti nákladů integrační politiky. Do celkové částky uvedené v tabulce nejsou dále zahrnuty projekty pokrývající širší cílovou skupinu, jejíž součástí jsou také cizinci ze třetích zemí, a projekty financované obcemi, zahraničními ambasádami nebo Norskými fondy.

Uvedené hodnoty potvrzují hlavní roli Ministerstva vnitra v oblasti integrace cizinců. Tomu od roku 2009 do současnosti připadá největší podíl prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu. Ostatní rezorty čelí určité kritice ze strany neziskových organizací za nedostatečnou aktivitu v oblasti integrace cizinců, a to především rezorty školství a zdravotnictví. Toto tvrzení potvrzují i výsledky projektu MIPEX, hodnotící legislativní ukotvení integrační politiky, které naznačují, že v přístupu ke vzdělávání a zdravotním službám čelí cizinci ze třetích zemí více překážkám než příležitostem.

Ze státního rozpočtu bylo v letech 2004 – 2019 vynaloženo na realizaci KIC téměř 483 milionů korun. Téměř polovina těchto prostředků byla vynaložena mezi roky 2016 a 2019. Největší, více než dvojnásobný, nárůst výdajů na integraci byl zaznamenán mezi lety 2015 a 2016. Oproti dvojnásobnému nárůstu výdajů že počet cizinců meziročně vzrostl pouze o 5,95 %. V následujícím grafu je znázorněn vývoj průměrné částky, vynaložené na integraci cizince.

Graf 5 Vývoj počtu cizinců a vývoj prostředků vynaložených ze státního rozpočtu na jejich integraci 2004 - 2018

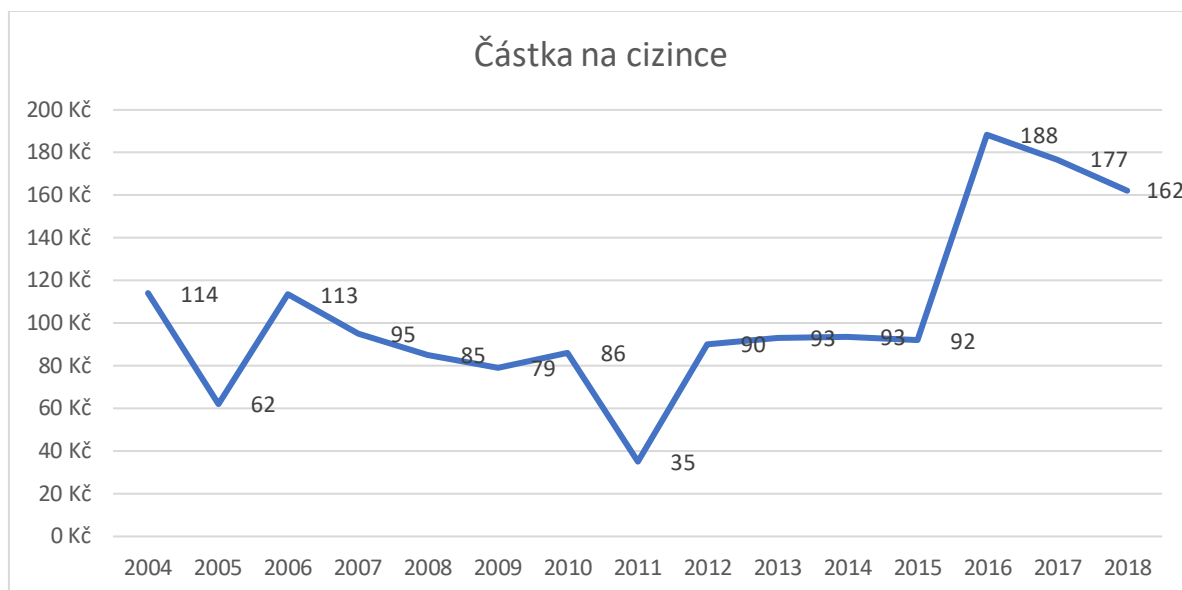

Zdroj : vlastní zpracování dat z MV ČR (2019)

Z grafu uvedeného výše vyplývá, že alokace prostředků ze státního rozpočtu na realizaci integrační politiky není stanovována v souvislosti s vývojem počtu cizinců v České

republike. V přepočtu na jedince stát z rozpočtu vynaloží na jednoho cizince v průměru 162 Kč ročně. Vývoj této částky je znázorněn na následujícím grafu.

Graf 6 Vývoj částky vynaložené na integraci jednoho cizince ze státního rozpočtu v letech 2004 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat MV ČR (2019) a ČSÚ (2019)

Nejvyšší částka byla vynaložena v roce 2016, kdy dosáhla 188 Kč na jednoho cizince. Vzhledem k tomu, že se jedná o částky vynakládané za celý rok, které zahrnují rovněž výdaje na výzkumné projekty a projekty zaměřené na sběr dat, jež cizince bezprostředně v daném roce neovlivní, lze konstatovat, že jsou tyto částky dlouhodobě poměrně nízké.

Státní rozpočet však nepředstavuje jediný zdroj finančních prostředků na realizaci integrační politiky. Nejvýznamnějším dílem se na financování integrační politiky v České republice podílí fondy Evropské unie, kterým se věnuje následující kapitola.

2.2.2. Prostředky z fondů Evropské unie

Fondy Evropské unie představují hlavní nástroj k realizaci evropské politiky soudržnosti. Finanční částky jsou investovány za účelem snižování rozdílů mezi členskými státy a jejich regiony. Prostředky z fondů EU se čerpají skrze jednotlivé operační programy. Příjemci finanční podpory z fondů EU mohou být instituce veřejné správy, vzdělávací a výzkumné instituce, mezinárodní organizace nebo i nevládní neziskové organizace.

Dle dostupných informací Ministerstva vnitra, především pak ze Zprávy o migraci a integraci, vyplývá, že prostředky získané z fondů Evropské unie za účelem financování integračních politik v průběhu sledovaného období byly čerpány z následujících fondů:

- Evropský sociální fond (ESF),

- Evropský uprchlický fond (EUF),
- Evropský fond pro integraci státních příslušníků třetích zemí (EIF),
- Azylový, migrační a integrační fond (AMIF),
- Fond pro vnitřní bezpečnost (ISF).

Výše prostředků čerpaných z fondů EU za sledované období 2004 - 2019 znázorňují následující tabulky. Dle dostupných informací nebyly v roce 2004 v České republice z evropských fondů financovány žádné integrační projekty. Tento rok je tedy v tabulkách vynechán. Uvedené hodnoty jsou v tisících korunách.

Tabulka 3 Prostředky čerpané z fondů EU v letech 2005 – 2011, v tis. Kč

Zdroj financování	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EUF	-	-	-	-	-	-	13 116
EIF	-	-	33 086	44 836	27 408	74 823	82 258
AMIF	-	-	-	-	-	-	-
ISF	-	-	-	-	-	-	-
ESF	25 874	-	-	-	43 411	43 299	57 250
Celkem	25 874	-	33 086	44 836	70 819	118 122	152 625

Zdroj: vlastní zpracování dat z ESFCR (2019) a MV ČR (2019)

Během programového období 2004 – 2006 byly integrační projekty financovány pouze z programu CIP Equal v rámci Evropského sociálního fondu. Na základě vyhledávání pomocí klíčových slov byly na veřejném seznamu financovaných projektů (ESFCR) identifikovány 3 projekty zaměřené na integraci cizinců ze třetích zemí. Všechny tyto projekty byly financované v roce 2015 a jejich náklady dosáhly téměř 26 milionů Kč. Dále je nutné zmínit také to, že většina projektů je víceletých, částka na jejich financování je však uvedena v roce, v němž byl projekt zahájen. V roce 2006 tedy nebyl zahájen žádný nový projekt, což však nemusí znamenat reálný propad ve financování integrační politiky, ale pouze to, že v daném roce nebyly zahájeny nové projekty. To může být způsobeno například dobíháním určitého programového období.

Hodnoty uvedené pro roky 2007 a 2008 představují odhady o alokaci zdrojů z Evropského investičního fondu uvedené ve Zprávách o migraci a integraci cizinců pro příslušné roky. V následujících letech vydávané Zprávy o migraci a integraci cizinců již obsahují informace o reálně čerpaných částkách na financování integrační politiky.

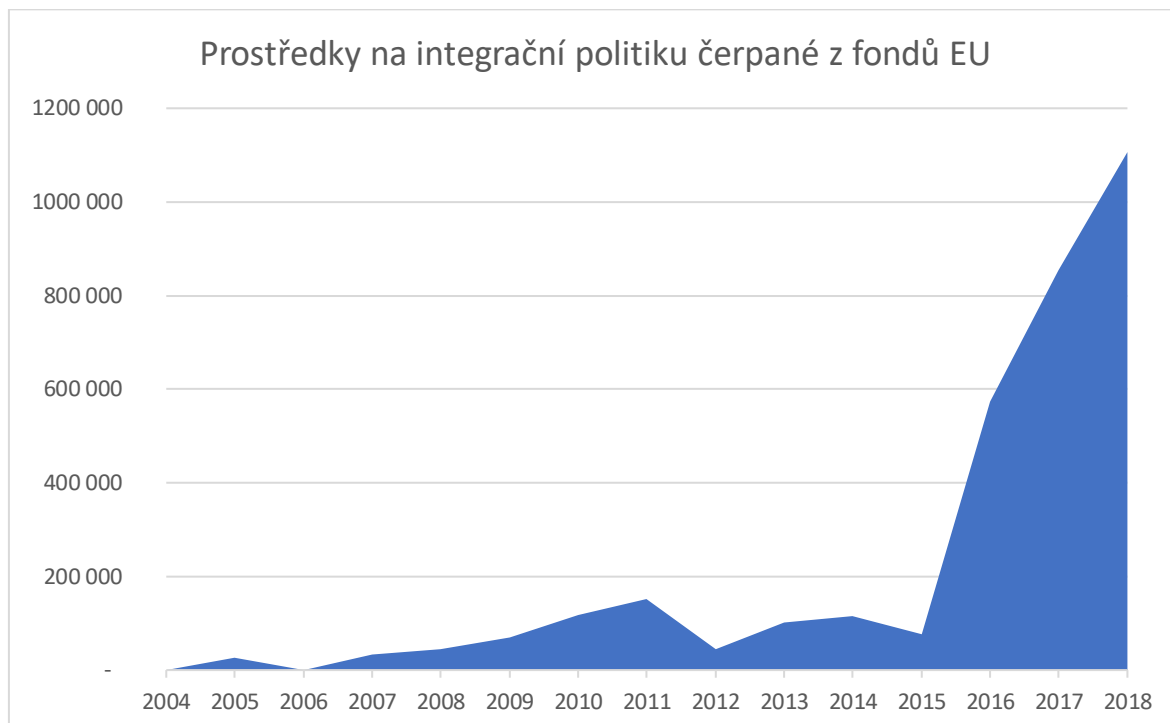
Následující tabulka znázorňuje další část prostředků čerpaných z evropských fondů, a to v letech 2012 a 2019.

Tabulka 4 Prostředky čerpané z fondů EU v letech 2012 – 2018, v tis. Kč

Zdroj financování	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
EUF	13 170	11 892	22 154	17 535	-	-	-
EIF	-	-	-	-	-	-	-
AMIF	-	-	-	-	294 038	252 957	347 791
ISF	-	-	-	-	212 086	491 034	658 192
ESF	32 172	88 824	93 742	57 884	68 112	110 552	100 459
Celkem	45 342	100 717	115 896	75 419	574 236	854 544	1 106 442

Zdroj: vlastní zpracování dat z MV ČR (2019)

Poslední tabulka znázorňuje, jak prostředky poskytované Evropskou unií výrazně vzrostly v roce 2016, kdy začala být integrace financována z nově vzniklého Azylového, migračního a integračního fondu a zároveň z Fondu pro vnitřní bezpečnost. Integrace se v souvislosti s tzv. migrační vlnou v roce 2015 stala zásadním tématem Evropské unie a jednou z politických priorit. Vysoké částky na integraci cizinců začaly proudit i do České republiky, o které nelze tvrdit, že by byla migrační vlnou významně ovlivněna. Vývoj prostředků čerpaných z fondů EU od roku 2004 do roku 2018 za účelem financování integrační politiky je znázorněn v následujícím grafu.

Graf 7 Prostředky na integrační politiku čerpané z fondů EU v letech 2004 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z ESFCR (2019) a MV ČR (2019)

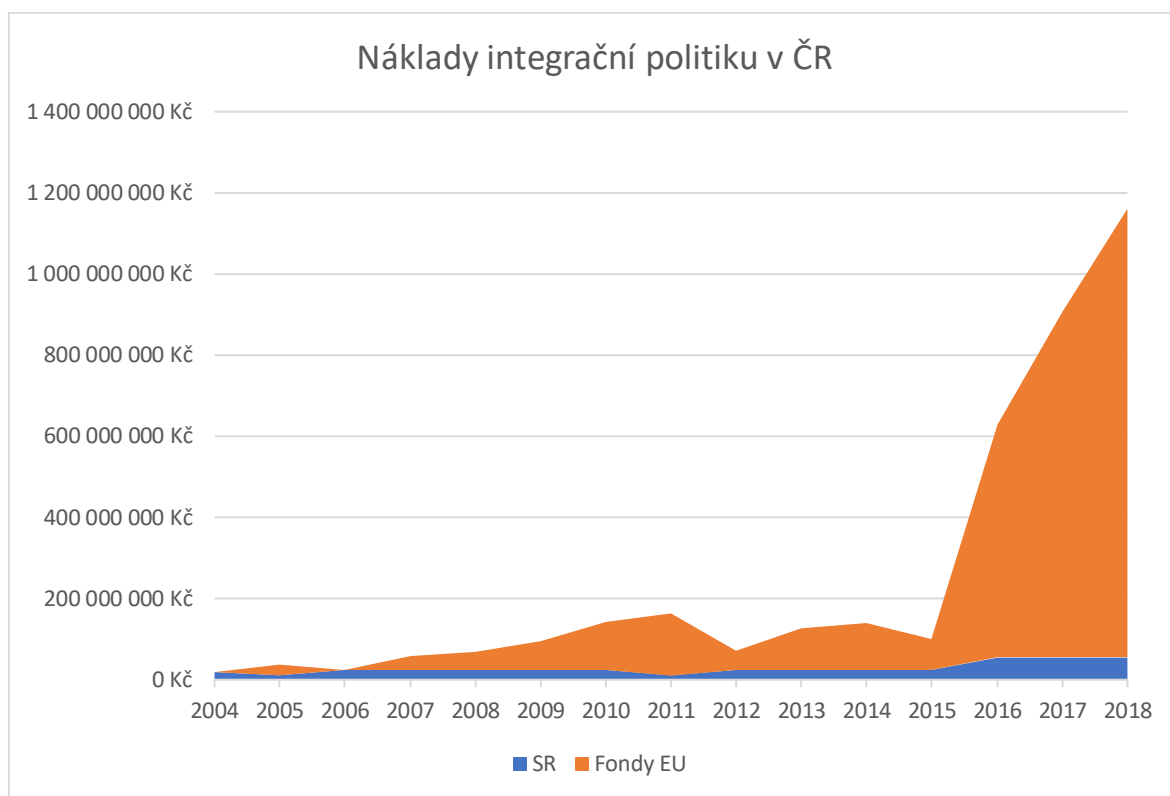
Výše prostředků čerpaných za účelem integrace z fondů EU je ovlivňována především nastavením priorit Evropské unie a dále schopností státních institucí, neziskových organizací a dalších subjektů plnit podmínky pro získání dotací. Nedá se tedy předpokládat, že by zde byla výraznější korelace mezi výší výdajů a počtem cizinců žijících v České republice.

Je otázkou, zda se výrazný příliv prostředků z evropských fondů adekvátně odráží v kvalitě integrace. Zodpovězení této otázky bude předmětem dalšího zkoumání, kdy bude hodnocena úroveň integrace cizinců ze třetích zemí na základě zvolených indikátorů.

2.2.3. Celkové náklady na integraci

Jak vyplývá z předcházejících kapitol, bylo v letech 2004 – 2019 na realizaci integrační politiky vynaloženo více než 3,5 miliardy korun. Téměř 75 % z této částky bylo vynaloženo v letech 2015 až 2018 a téměř 90 % bylo financováno z fondů EU. Následující graf znázorňuje celkové náklady na integraci v České republice v letech 2004 – 2018 podle zdroje financí.

Graf 8 Celkové náklady na integrační politiku v ČR v letech 2004 - 2018

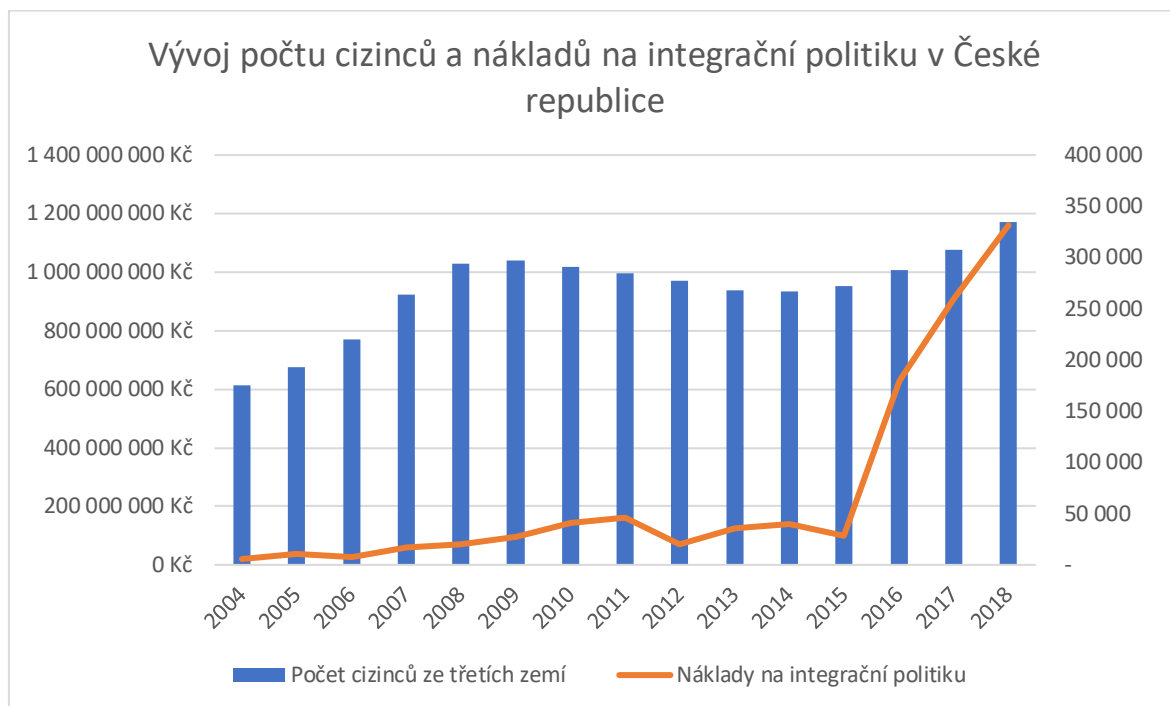

Zdroj: vlastní zpracování dat z ESFCR (2019) a MV ČR (2019)

V roce 2015 došlo k celkovému nárůstu prostředků vynaložených na integrační politiku. Tento nárůst byl způsoben především čerpáním z fondů AMIF a ISF, ale došlo i k nárůstu výdajů ze státního rozpočtu České republiky.

Na dalším grafu je znázorněno srovnání vývoje počtu cizinců a vývoje nákladů na integrační politiku.

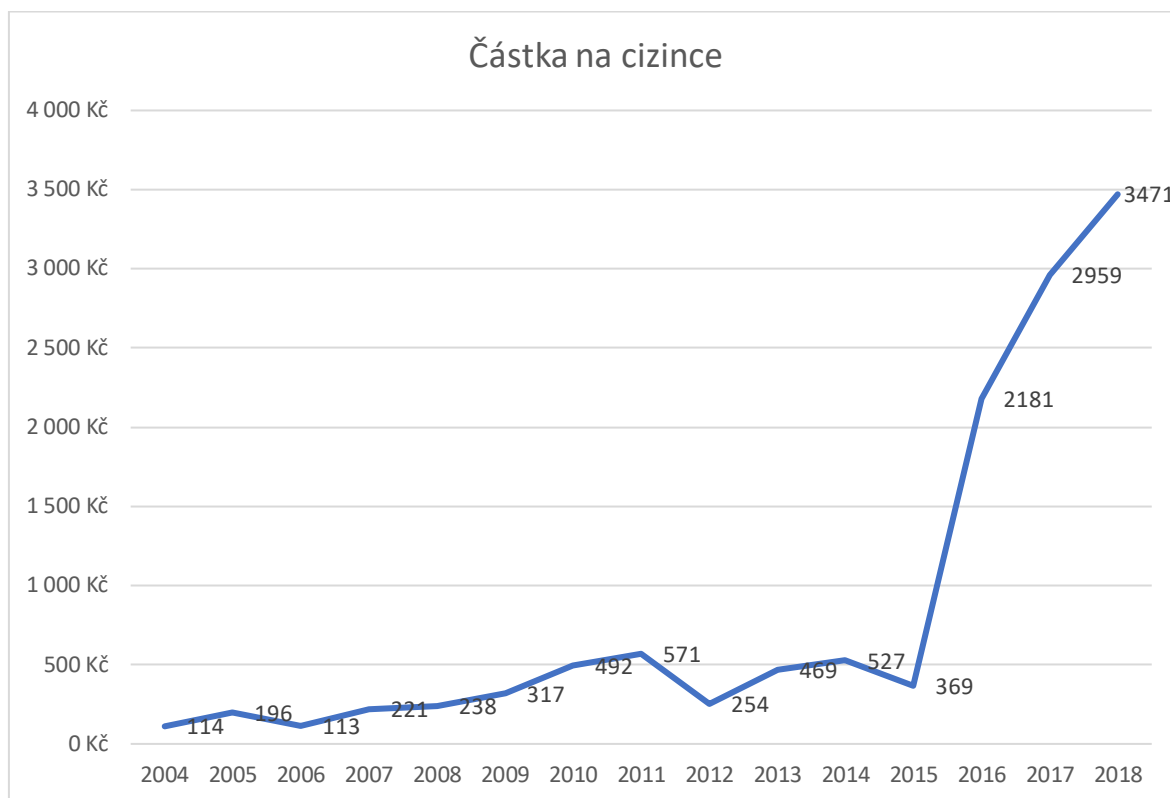
Graf 9 Vývoj počtu cizinců a nákladů na integrační politiku v České republice v letech 2004 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z ESFCR (2019) MV ČR (2019) a ČSÚ (2019)

Na základě dat získaných z veřejných zdrojů je patrné, že mírný nárůst cizinců ze třetích zemí v letech 2015 – 2018 byl doprovázen výrazným nárůstem výdajů na integrační politiku. Průměrná částka vynaložená na integraci jednoho cizince po započtení prostředků z evropských fondů se v roce 2018 vyšplhala na částku 3471 Kč. Vývoj těchto hodnot znázorňuje následující graf.

Graf 10 Vývoj celkové částky vynaložené na integraci jednoho cizince v letech 2004 - 2018

Zdroj: Vlastní zpracování dat MV ČR (2019) a ČSÚ (2019)

Tento vývoj a výrazný nárůst částky od roku 2015 lze vysvětlit především zahájením nového programového období Evropské unie. Zda tento nárůst výdajů vedl ke zlepšení situace v oblasti integrace, bude zkoumáno v následujících kapitolách.

2.3. Indikátory integrace

Indikátory použité pro hodnocení úrovně integrace budou pokrývat následující oblasti života cizinců:

- trh práce a zaměstnanost,
- vzdělávání,
- bydlení a životní podmínky,
- riziko chudoby a sociální exkluze.

Integrace cizinců ze třetích zemí na trh práce bude hodnocena podle indikátorů míra aktivity, míra nezaměstnanosti a míra nezaměstnanosti mladých. Pro zhodnocení integrace v oblasti vzdělávání bude jako indikátor použito nejvyšší dosažené vzdělání a míra participace na vzdělávání či trénink. Bydlení a životní podmínky budou porovnávány na základě podílů cizinců ze třetích zemí bydlících v nájmu a dále na základě tzv. overcrowding rate, tedy

ukazatele definovaného jako procento populace žijící v přeplněných domácnostech. Integrace bude zhodnocena také za pomoci indikátoru rizika chudoby a sociální exkluze. V následujících kapitolách bude porovnávána úroveň zvolených indikátorů dosahovaná cizinci ze třetích zemí s úrovní dosahovanou majoritní společností, přičemž sbližování těchto úrovní indikuje rostoucí míru integrace cizinců do majoritní společnosti. Vzhledem k vývoji výdajů na realizaci integrační politiky České republiky bude testována hypotéza, že k výraznějšímu růstu míry integrace došlo od roku 2015, kdy prostředky vynakládané za tímto účelem výrazně vzrostly.

2.3.1.Trh práce

Vládní dokument Koncepce integrace cizinců – Ve vzájemném respektu mezi své hlavní priority zahrnuje i ekonomickou soběstačnost a integraci na trh práce. Uspokojivé pracovní uplatnění představuje stěžejní prvek integrace. Cizinci ze třetích zemí mají přístup na trh práce regulovaný, ve většině případů je pro ně nutné získat povolení k práci, ale existují i výjimky, které se odvíjí například od právního typu pobytu cizince. Samotnou zaměstnanost migrantů ovlivňuje několik faktorů, mezi které patří míra nezaměstnanosti v zemi, hospodářská situace nebo kvóty, jimiž stát reguluje počet příchozích pracovníků. Na straně migrantů je pak limitujícím faktorem pro získání zaměstnání především neznalost jazyka. (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2018)

2.3.1.1. Míra aktivity

Prvním ukazatelem pro zhodnocení integrace cizinců na trh práce je míra aktivity. Míra aktivity představuje podíl ekonomicky aktivní populace (zaměstnaní a nezaměstnaní) na celkové populaci. (Eurostat, 2017) V následující tabulce je přehled míry aktivity dosahované cizinci ze třetích zemí a domácí populací za roky 2006 – 2018.

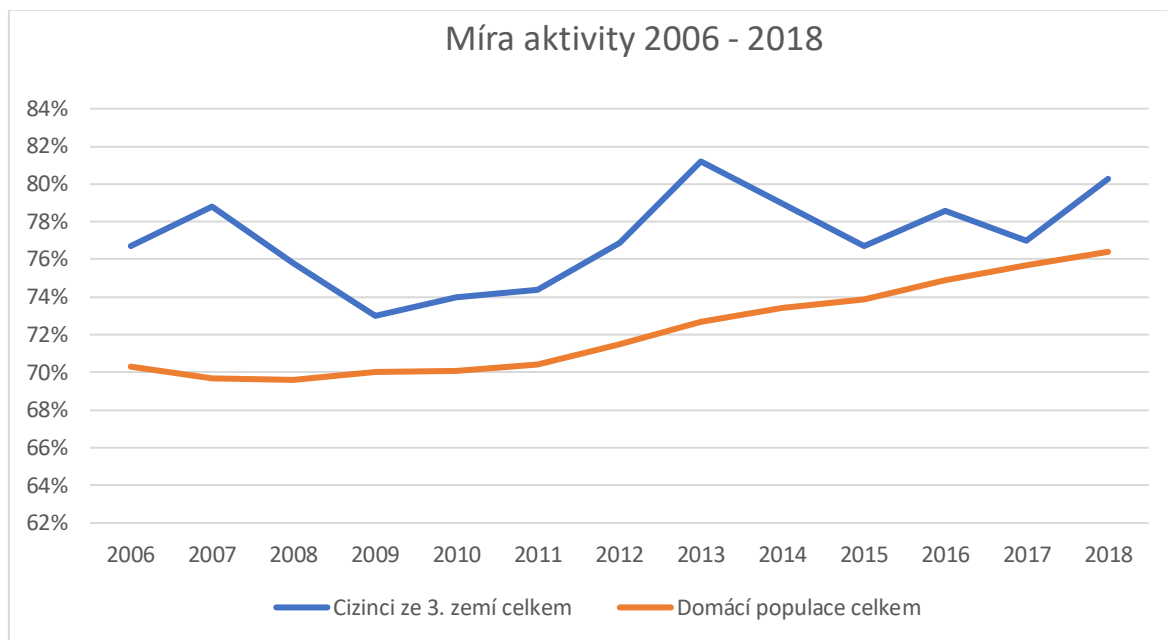
Tabulka 5 Míra aktivity cizinců a domácí populace v letech 2006-2018, v %

Míra aktivity (%)													
Cizinci z 3. zemí	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	76,7	78,8	75,8	73,0	74,0	74,4	76,9	81,2	79,0	76,7	78,6	77,0	80,3
Z toho muži	87,2	87,5	86,5	82,3	85,3	85,2	90,5	92,1	91,5	89,6	89,4	87,8	90,3
Z toho ženy	66,2	69,0	65,7	64,1	63,1	63,6	64,4	68,0	64,7	63,1	67,2	66,4	69,7
Domácí populace	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	70,3	69,7	69,6	70,0	70,1	70,4	71,5	72,7	73,4	73,9	74,9	75,7	76,4
Z toho muži	78,2	78,0	78,0	78,4	78,5	78,5	79,3	80,3	81,0	81,2	81,9	82,7	83,0
Z toho ženy	62,3	61,4	61,0	61,4	61,5	62,2	63,5	65,0	65,6	66,5	67,6	68,6	69,6

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Data o míře aktivity cizinců ze třetích zemí žijících na území České republiky začala být evidována až od roku 2006. Z toho důvodu nemáme k dispozici údaje pro zhodnocení celého sledovaného období. V následujícím grafu je patrné, jak se tento ukazatel vyvíjel od roku 2006 do roku 2018 a jakých hodnot dosahovali cizinci ze třetích zemí v porovnání s domácí populací.

Graf 11 Míra aktivity 2006 - 2018

Zdroj: Vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Míra aktivity cizinců ze třetích zemí je za celé sledované období vyšší než míra aktivity domácí populace. Vysvětlením této skutečnosti je především to, že hlavní motivací cizinců přesídlit do České republiky je zaměstnání. A průměrný věk cizinců žijících v České

republiky je oproti domácí populaci nižší. Z grafu uvedeného výše je zároveň patrné, že míra aktivity cizinců ze třetích zemí je poměrně volatilní ve srovnání s relativně stabilní, pozvolně rostoucí křivkou aktivity domácí populace. Zmíněná volatilita křivky míry aktivity může být ovlivňována příchody cizinců. Míra aktivity cizinců ze třetích zemí do jisté míry reaguje na vývoj ekonomiky České republiky, což potvrzuje i fakt, že cizinci ze třetích zemí v České republice často zastávají méně kvalifikované pracovní pozice.

Z výše uvedeného vyplývá, že za pomoci popsaného indikátoru lze hodnotit kvalitu integrace jako rostoucí, a to z toho důvodu, že od roku 2015 jsou si úrovně míry aktivity obou skupin nejbližší.

2.3.1.2. Míra nezaměstnanosti

Dalším indikátorem měřícím integraci na trh práce je míra nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti představuje počet nezaměstnaných lidí jako procentuální podíl na aktivní populaci. Aktivní populace zahrnuje zaměstnané a nezaměstnané, ale například studenti či důchodci jsou z aktivní populace vyloučeni. Následující tabulka znázorňuje míru nezaměstnanosti cizinců a domácí populace, a to i dle pohlaví.

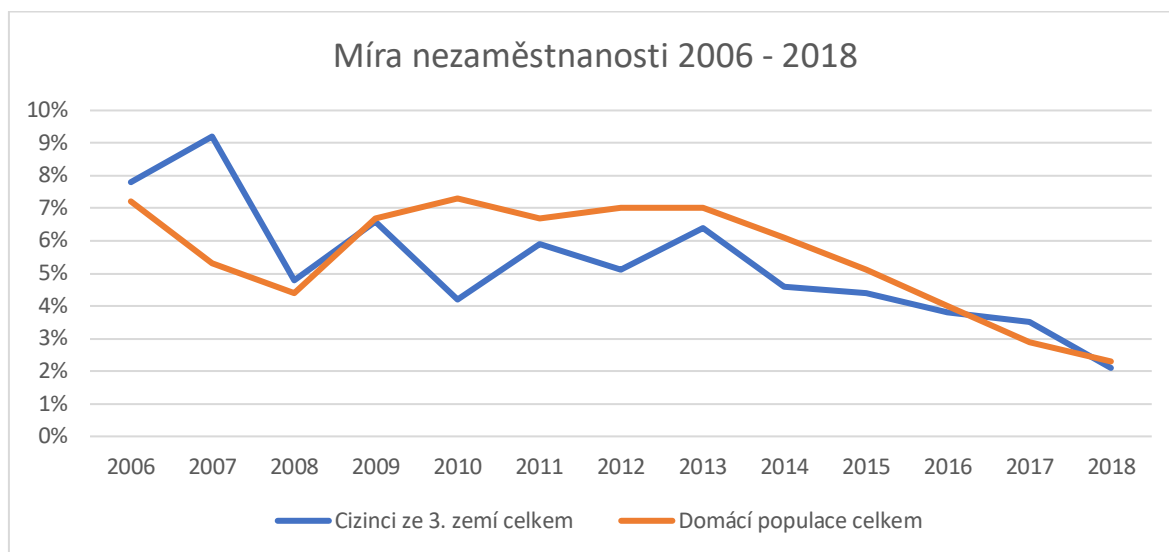
Tabulka 6 Míra nezaměstnanosti v letech 2006 – 2018, v %

Míra nezaměstnanosti (%)													
Cizinci z 3. zemí	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	7,8	9,2	4,8	6,6	4,2	5,9	5,1	6,4	4,6	4,4	3,8	3,5	2,1
Z toho muži	5,8	8,0	4,5	5,5	:	5,1	4,3	5,9	3,3	3,0	4,0	2,6	1,8
Z toho ženy	10,5	10,8	5,2	8,0	6,9	7,0	6,2	7,0	6,5	6,5	3,5	4,6	2,5
Domácí populace	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Celkem	7,2	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1	5,1	4,0	2,9	2,3
Z toho muži	5,8	4,2	3,5	5,9	6,5	5,8	6,1	5,9	5,1	4,3	3,4	2,4	1,8
Z toho ženy	8,8	6,7	5,6	7,7	8,5	7,9	8,2	8,3	7,4	6,1	4,7	3,6	2,8

Zdroj: Vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

I v případě míry nezaměstnanosti jsou data pro cizince ze třetích zemí dostupná až od roku 2006. Jak u domácí populace, tak i u cizinců ze třetích zemí můžeme pozorovat, že nezaměstnanost žen je stabilně vyšší než nezaměstnanost mužů. V následujícím grafu je patrný vývoj míry nezaměstnanosti cizinců a míry nezaměstnanosti domácí populace.

Graf 12 Míra nezaměstnanosti 2006 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Na základě ukazatele míry nezaměstnanosti pozorujeme zajímavý fakt a to, že od roku 2009 až do roku 2016 byla míra nezaměstnanosti domácí populace dokonce vyšší než míra nezaměstnanosti cizinců ze třetích zemí. Tímto se Česká republika vymyká celoevropské situaci, kde od roku 2008 až do současnosti nejvyšší míry nezaměstnanosti dosahují cizinci ze třetích zemí, poté občané EU a naopak nejnižších hodnot nezaměstnanosti dosahují občané příslušné země. Tento jev může být opět vysvětlen tím, že cizinci ze třetích zemí přichází do České republiky za účelem získání lépe placeného zaměstnání než v zemi původu a v případě nepříznivého ekonomického vývoje Českou republiku opouštějí.

Z výše uvedeného vyplývá, že integrace cizinců na trh práce je poměrně úspěšná, jelikož míra aktivity cizinců a domácí populace se v posledních letech sbližuje a i v míře nezaměstnanosti dosahují obě sledované skupiny obyvatelstva od roku 2014 podobné úrovně. Mohlo by se tedy zdát, že vývoj míry aktivity a míry nezaměstnanosti potvrzuje hypotézu, že vyšší výdaje vynakládané na integrační politiku od roku 2015 vedou k lepší úrovni integrace. Na druhou stranu je ale z obou výše uvedených grafů patrné, že pozitivní vývoj můžeme pozorovat už od roku 2013 v případě míry aktivity a od roku 2014 v případě míry nezaměstnanosti. Dá se tedy předpokládat, že integrace cizinců na trh práce je ovlivněna spíše než výší nákladů na integrační politiku celkovým vývojem na trhu práce v České republice.

2.3.2. Vzdělávání

Dalším ze základních předpokladů pro úspěšné plnění integračního procesu je vzdělávání. Vzdělávání dětí a mladých migrantů je ukotveno v legislativních normách, v těchto případech se tak realizátorem integrační politiky stává příslušná škola, kterou dítě s cizím

občanstvím navštěvuje. Vzdělávání dospělých však představuje oblast, kde systémová podpora chybí. To se týká jak jazykového vzdělání, jehož dostupnost napomáhá překonávat bariéry mezi majoritní společností a cizinci, tak i vzdělávání zahrnujícího odbornou přípravu na zaměstnání. Dle státní Koncepce integrace cizinců se právě školství a další vzdělávání dospělých řadí mezi oblasti, ve kterých se cizinci neorientují dobře. (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2018) Výsledky integrační politiky ve sféře vzdělávání popisují následující kapitoly.

2.3.2.1. Dosažené vzdělání

V této kapitole bude úroveň integrace cizinců ze třetích zemí zhodnocena za pomoci komparace úrovně vzdělání dosaženého cizinci ze třetích zemí a domácí populací. Data o dosažené úrovni vzdělání cizinců ze třetích zemí máme k dispozici poprvé od roku 2006. V následující tabulce jsou uvedeny procentuální podíly dané populace s dosaženým primárním, sekundárním či terciálním vzděláním v daném roce.

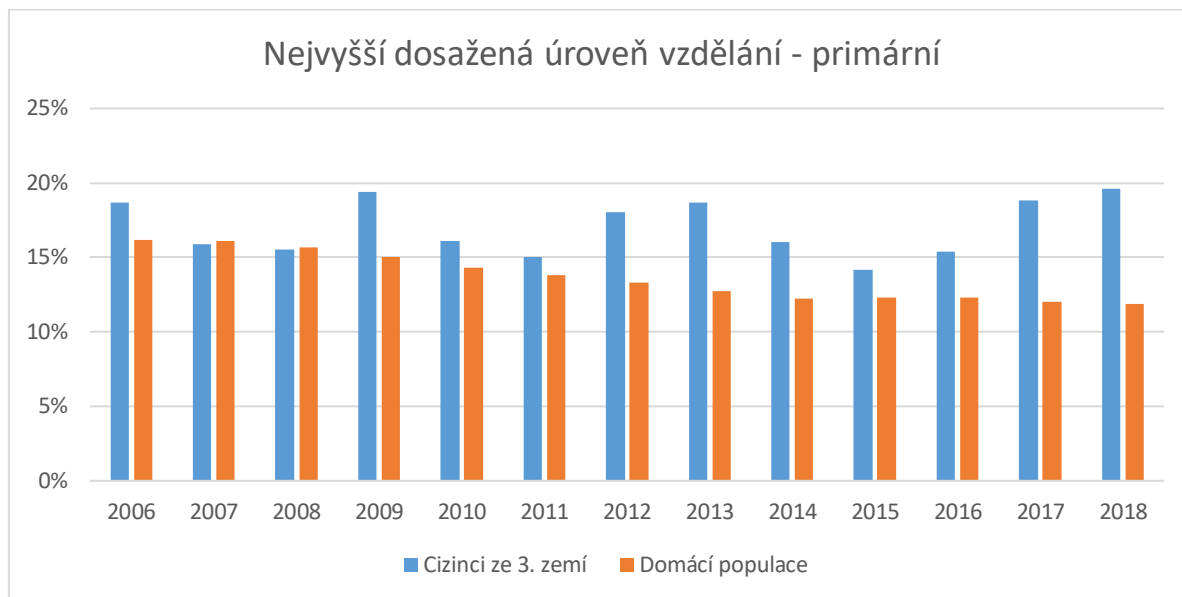
Tabulka 7 Dosažená úroveň vzdělání v letech 2006 – 2018, v %

Dosažená úroveň vzdělání (%)													
Cizinci z 3. zemí	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Primární	18,7	15,9	15,5	19,4	16,1	15,0	18,0	18,7	16,0	14,2	15,4	18,8	19,6
Sekundární	54,3	60,6	56,6	58,5	60,8	57,6	56,8	53,8	53,1	59,6	55,4	49,8	48,7
Terciální	27,1	23,5	27,9	22,1	23,0	27,4	25,2	27,5	30,9	26,2	29,3	31,4	31,7
Domácí populace	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Primární	16,2	16,1	15,7	15,0	14,3	13,8	13,3	12,7	12,2	12,3	12,3	12,0	11,9
Sekundární	72,5	72,4	72,0	71,7	71,3	70,6	69,9	69,4	68,9	68,2	67,4	67,0	66,7
Terciální	11,3	11,5	12,3	13,3	14,4	15,6	16,8	17,9	18,8	19,6	20,3	21,1	21,3

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

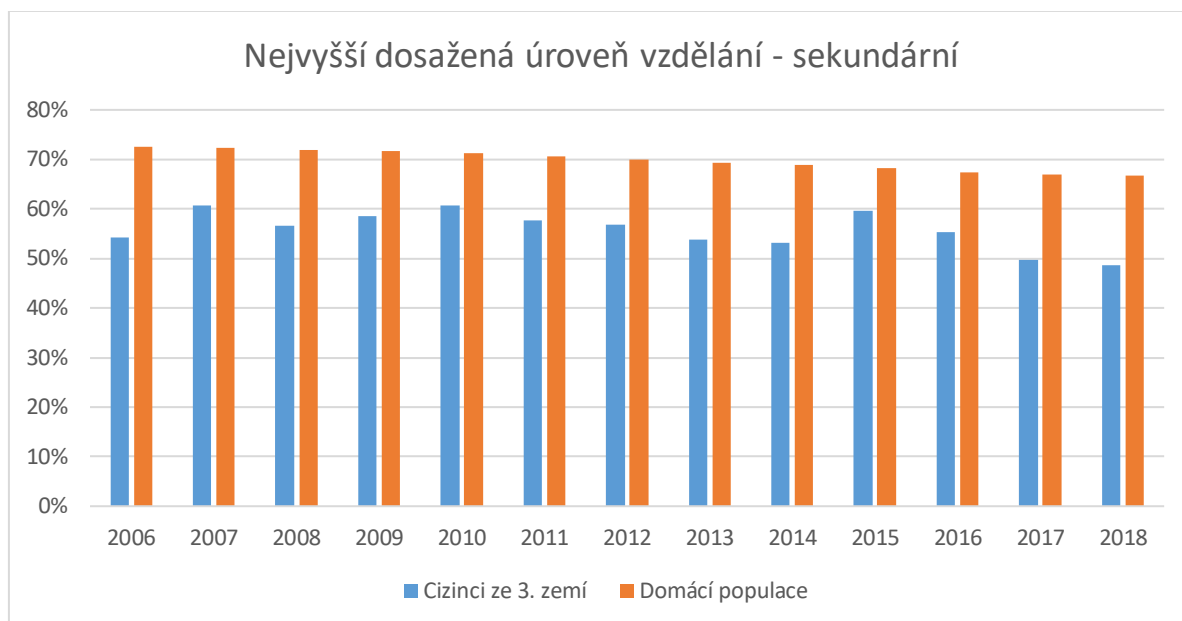
V následujících grafech je srovnání domácí populace a cizinců ze třetích zemí pro jednotlivé úrovně vzdělání.

Graf 13 Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání primární v letech 2006 - 2018

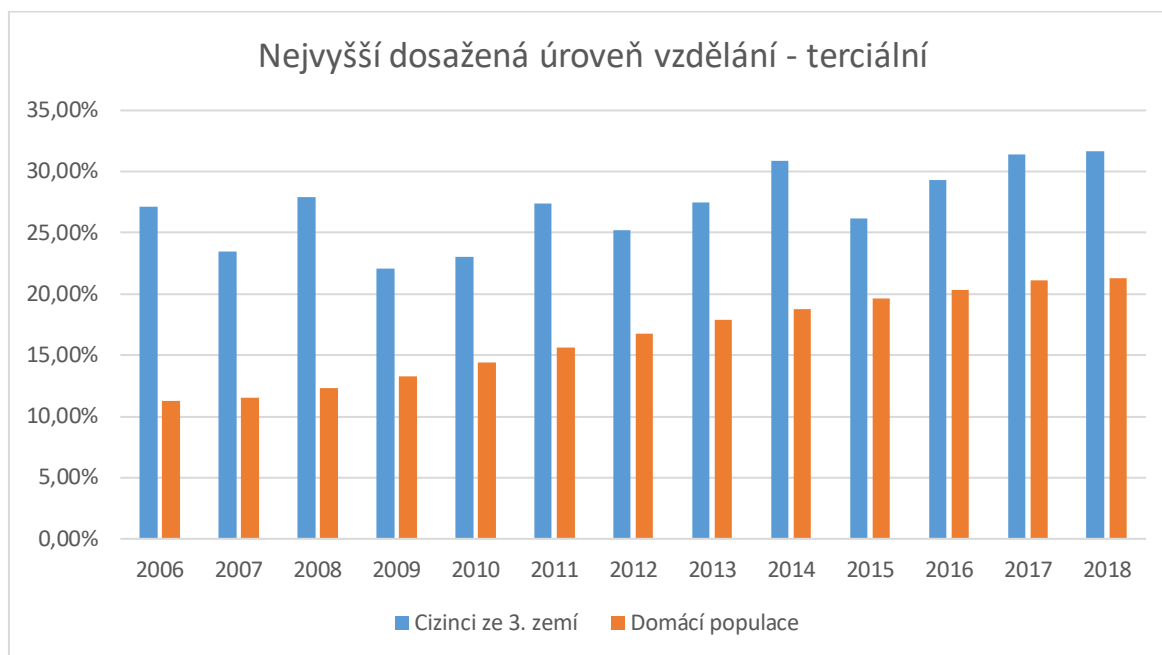
Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Graf 14 Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání sekundární v letech 2006 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Graf 15 Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání terciální v letech 2006 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Z uvedených grafů je patrné, že struktura úrovně vzdělání cizinců ze třetích zemí se výrazně liší od struktury vzdělání české populace. Zajímavým faktem je, že vyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných je mezi cizinci ze třetích zemí, čímž se Česká republika vymyká oproti ostatním státům Evropské unie, kde je obvykle nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaných mezi domácí populací. Zároveň se ale o roku 2015 zvyšuje rozdíl mezi podílem populace s nejvyšším dosaženým vzděláním primárním. Zatímco podíl české populace se základním vzděláním je v čase relativně stabilní, od roku 2015 vzrůstá podíl cizinců s nejnižší dosaženou úrovní vzdělání. Pokračování toho trendu může mít negativní vliv na zaměstnávání této skupiny a zároveň prohloubit volatilitu zaměstnanosti cizinců ze třetích zemí, zmiňovanou v předchozích kapitolách. Za předpokladu, že při plné integraci budou dosahovat cizinci ze třetích zemí stejných hodnot jako domácí populace, lze kvalitu integrace hodnotit spíše negativně a to především díky trendu posledních tří let, kdy se rozdíly v podílech populace podle dosaženého vzdělání zvyšují.

2.3.2.2. Míra participace na celoživotním vzdělávání

Míra participace na celoživotním vzdělávání představuje procento lidí, kteří se účastnili vzdělávání či tréninku v době 4 týdnů před dotázaním v rámci výběrového šetření. Nutno zmínit, že do tréninku a vzdělávání jsou zahrnuty například i jazykové a další integrační kurzy pro cizince. Data o míře participace na vzdělávání a tréninku lze nalézt v tabulce a

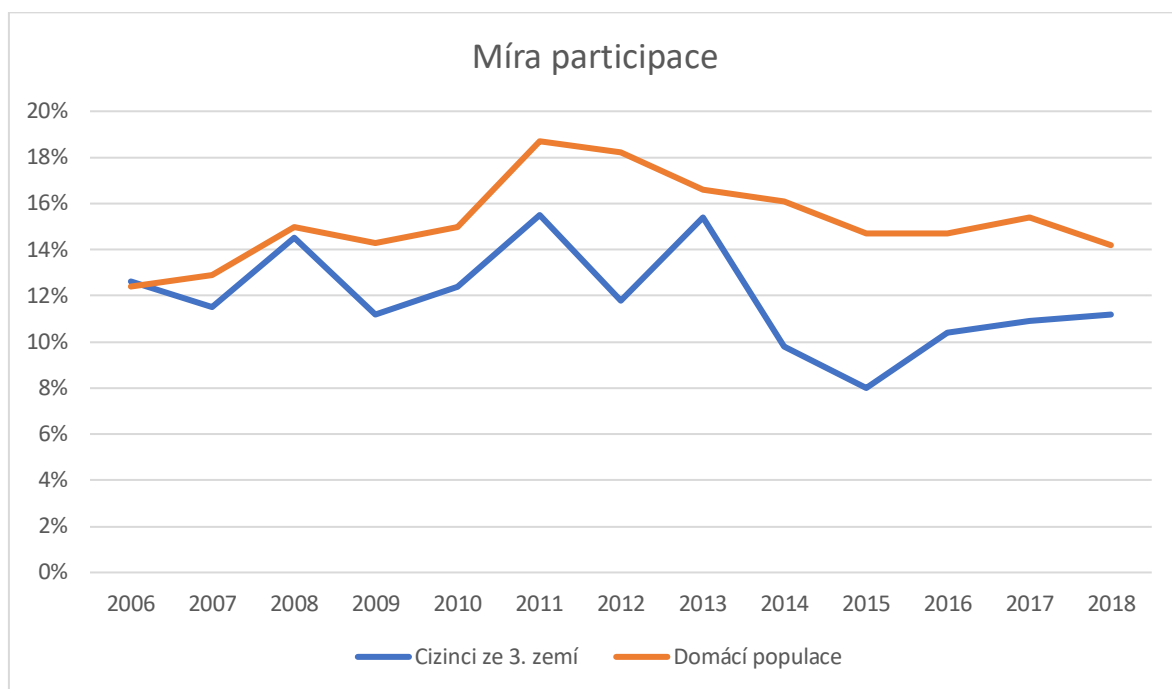
vývoj tohoto ukazatele v následujícím grafu. Podobně jako u předchozích indikátorů nejsou dostupná data za celé sledované období, ale až od roku 2006.

Tabulka 8 Míra participace na vzdělávání a tréninku 2006 – 2018, v %

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cizinci ze 3. zemí	12,6	11,5	14,5	11,2	12,4	15,5	11,8	15,4	9,8	8,0	10,4	10,9	11,2
Domácí populace	12,4	12,9	15,0	14,3	15,0	18,7	18,2	16,6	16,1	14,7	14,7	15,4	14,2

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Graf 16 Míra participace na celoživotním vzdělávání 2006 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Při uvážení faktu, že do ukazatele míry participace na celoživotním vzdělávání jsou zahrnuty i integrační kurzy, by míra participace cizinců ze třetích zemí mohla být v ideálním případě vyšší než míra participace domácí populace. Taková situace za sledované období nastala pouze v roce 2006. Pozitivně můžeme však hodnotit to, že za posledních několik let, konkrétně od roku 2015, dochází ke sblížování tohoto ukazatele pro domácí populaci i pro cizince ze třetích zemí. Vzhledem k tomu, že toto sblížování je způsobeno především rostoucí mírou participace cizinců ze třetích zemí, můžeme tento vývoj hodnotit jako pozitivní výsledek integračních politik.

Na základě výše uvedených indikátorů nelze výsledky integrační politiky jednoznačně hodnotit. Odlišná struktura dosažené úrovně vzdělávání indikuje spíše nižší úroveň integrace

cizinců, naproti tomu míra participace cizinců vzrůstá a přibližuje se úrovni majoritní populace, a to právě o roku 2015, který představuje výrazný mezník ve vývoji prostředků na integrační politiky. Do budoucna bude pro integrační politiku v oblasti vzdělávání výzvou především zpřístupnění sekundárního vzdělávání cizincům tak, aby nedocházelo k dalšímu růstu podílu cizinců se základním vzděláním.

2.3.3. Bydlení

V době nízké nezaměstnanosti a nedostatku pracovních sil dochází k rychlému nárůstu zahraničních pracovníků, obvykle se tak stává v okolí průmyslových oblastí, které svou infrastrukturou nejsou připraveny na skokový nárůst obyvatel. Cizinci tak často bydlí ve větších skupinách daleko od občanského vybavení i svých rodin. To mnohdy vede k problematickému soužití s majoritní společností. Známým případem tohoto jevu je obec Kvasiny. (Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty, 2018) Úroveň bydlení se tak stává dalším důležitým indikátorem pro hodnocení integrace cizinců.

2.3.3.1. Podmínky bydlení

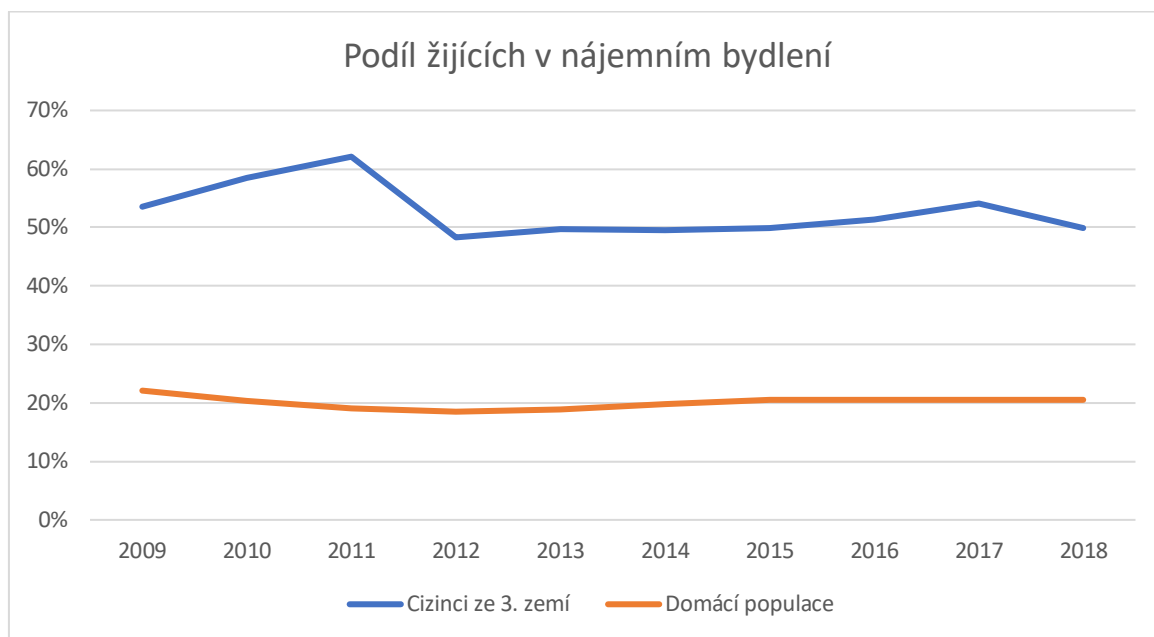
Bydlení je důležitým faktorem ovlivňujícím kvalitu života jedince. Kvalita a náklady na životní prostor jsou klíčovým faktorem pro měření životních standardů a sociální inkluze. Ukazatele životních podmínek cizinců ze třetích zemí se nezačaly sledovat ihned po vstupu České republiky do Evropské unie. Postupně však tlak na sledování těchto ukazatelů vzrůstal právě z důvodu potřeby dat vhodných pro hodnocení integračních politik a srovnávání kvality integrace cizinců v jednotlivých členských státech. Podmínky bydlení tak pro cizince ze třetích zemí začaly být sledovány od roku 2009. V tabulce níže je uveden podíl cizinců ze třetích zemí a pro srovnání podíl domácí populace žijících v nájemním bydlení.

Tabulka 9 Podíl populace žijící v nájemním bydlení 2009 – 2018, v %

Nájemní bydlení	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cizinci ze 3. zemí	53,6	58,4	62,1	48,3	49,7	49,6	49,9	51,3	54,1	49,9
Domácí populace	22,1	20,4	19,0	18,5	18,9	19,8	20,6	20,6	20,5	20,5

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Graf 17 Podíl populace žijící v nájemním bydlení 2009 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Jak je patrné z grafu výše, rozdíl mezi cizinci ze třetích zemí a domácí populací je v tomto ohledu výrazný. To je pravděpodobně ovlivněno faktem, že česká populace vlastní bydlení dědí z generace na generaci. Tento způsob nabytí bydlení do vlastnictví není pro většinu cizinců ze třetích zemí ani možný. Hodnotit životní úroveň cizinců ze třetích zemí pouze na základě tohoto indikátoru není dostačující. Tento ukazatel však naznačuje určitý rozdíl mezi životní úrovní cizinců ze třetích zemí a domácí populace.

2.3.3.2. Míra přeplnění (tzv. Overcrowding rate)

Dalším indikátorem pro zhodnocení životních podmínek je tzv. míra přeplnění, která nám doplní obrázek o standardu bydlení cizinců ze třetích zemí. Míra přeplnění definuje procento populace žijící v přeplněné domácnosti. Osoba se považuje za žijící v přeplněné domácnosti, nemá-li alespoň:

- jeden pokoj na pár,
- jeden pokoj na osobu nad 18 let,
- jeden pokoj na dvě osoby stejného pohlaví mezi 12 a 17 lety věku,
- jeden pokoj na osobu mezi 12 a 17 lety věku nespádající do předchozí kategorie, nebo
- jeden pokoj na dvě děti pod 12 let.

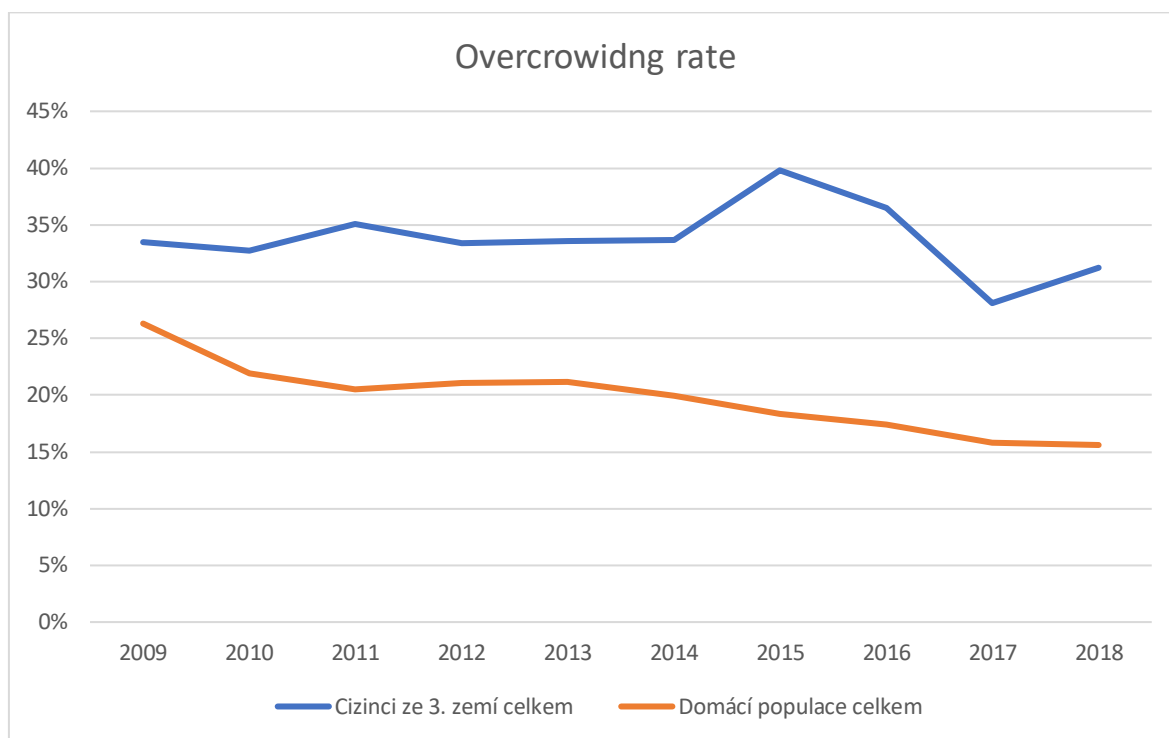
Podobně jako u předchozího indikátoru jsou data o cizincích ze třetích zemí žijících v České republice dostupná až od roku 2009. Následující tabulka znázorňuje procentuální podíl dané populace žijící v tzv. přeplněné domácnosti.

Tabulka 10 Míra přeplněnosti v letech 2009 – 2018, v %

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cizinci ze 3. zemí	33,5	32,7	35,1	33,4	33,6	33,7	39,8	36,5	28,1	31,2
Domácí populace	26,3	21,9	20,5	21,1	21,2	19,9	18,3	17,4	15,8	15,6

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Graf 18 Vývoj míry přeplněnosti v letech 2009 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Jak je patrné z grafu uvedeného výše, podíl české populace žijící v přeplněných domácnostech za sledované období plynule klesá. To však nelze říci o cizincích ze třetích zemí, kde můžeme pozorovat výraznější nárůst mezi roky 2014 a 2015 a poté mezi roky 2017 a 2018. Od roku 2017 podíl cizinců ze třetích zemí žijících v přeplněných domácnostech opět stoupá a rozdíl mezi životními podmínkami domácí populace a cizinců se tak zvyšuje. Další roky ukáží, zda se jedná o dlouhodobý trend či jednorázový výkyv a zda je tedy na místě hodnotit integrační politiku v České republice negativně. Pokud byl pokles podílu cizinců žijících v přeplněných domácnostech mezi roky 2015 a 2017 způsoben integrační politikou, neměl její dopad výrazně dlouhého trvání a nelze ji na základě tohoto ukazatele

hodnotit pozitivně. A to i z toho důvodu, že rozdíl v úrovni dosahované cizinci ze třetích zemí a domácí populací v roce 2018 je oproti roku 2009 téměř dvojnásobný.

Z výše popsaných indikátorů zabývajících se úrovní bydlení, které má výrazný dopad na životní úroveň jedince, vyplývá, že mezi cizinci ze třetích zemí a majoritní společností v České republice panují výrazné rozdíly v životních podmínkách. V této oblasti se České republice nedaří dosahovat integrace i přes vynakládané prostředky. Významný nárůst vynakládaných prostředků od roku 2015 se však na těchto ukazatelích může projevit v delším období.

2.3.4. Riziko chudoby a sociální exkluze

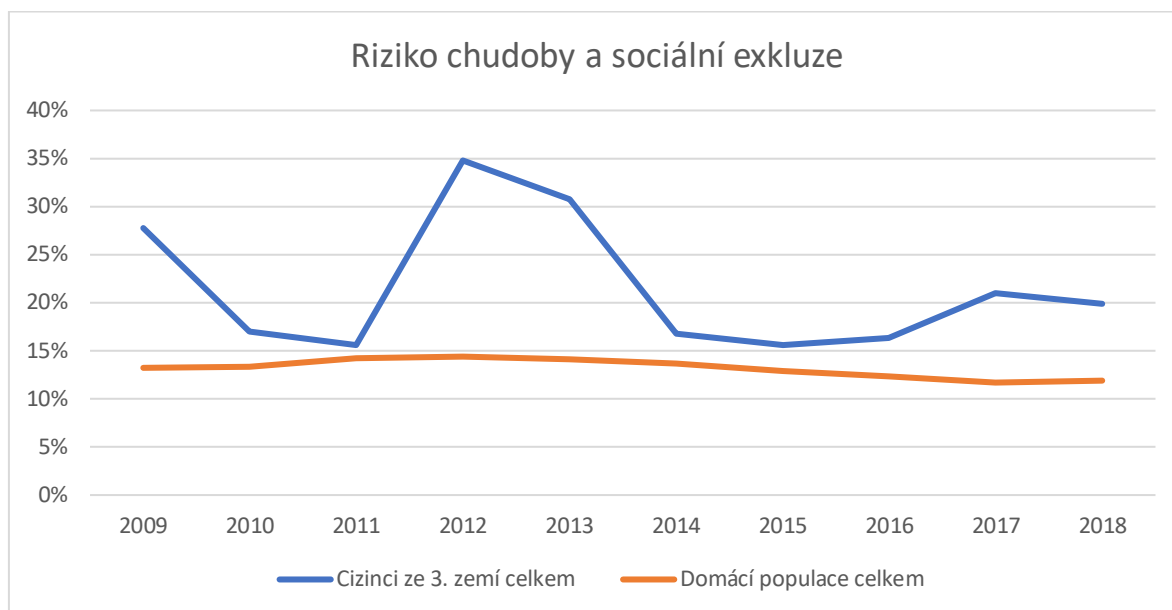
Riziko chudoby a sociální exkluze poukazuje na podíl populace rizikové pro život v chudobě či v sociálním vyloučení. Pro tuto část populace je charakteristická materiální deprivace a život v domácnostech s nízkou pracovní intenzitou. Indikátor riziko chudoby a sociální exkluze je definován jako podíl lidí s disponibilním příjmem (po započtení sociálních dávek) nedosahujícím 60 % národního mediánu disponibilního příjmu. Tento ukazatel tedy neměří bohatství nebo absolutní chudobu, ale nízké příjmy ve srovnání s ostatními rezidenty v této zemi. Následující tabulka znázorňuje podíly populace ohrožené chudobou a sociální exkluzí.

Tabulka 11 Riziko chudoby a sociální exkluze v letech 2009 – 2018, v %

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cizinci ze 3. zemí	27,8	17,0	15,6	34,8	30,8	16,8	15,6	16,3	21,0	19,9
Domácí populace	13,2	13,3	14,2	14,4	14,1	13,7	12,9	12,3	11,7	11,9

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

Graf 19 Vývoj rizika chudoby a sociální exkluze 2009 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z Eurostat (2019)

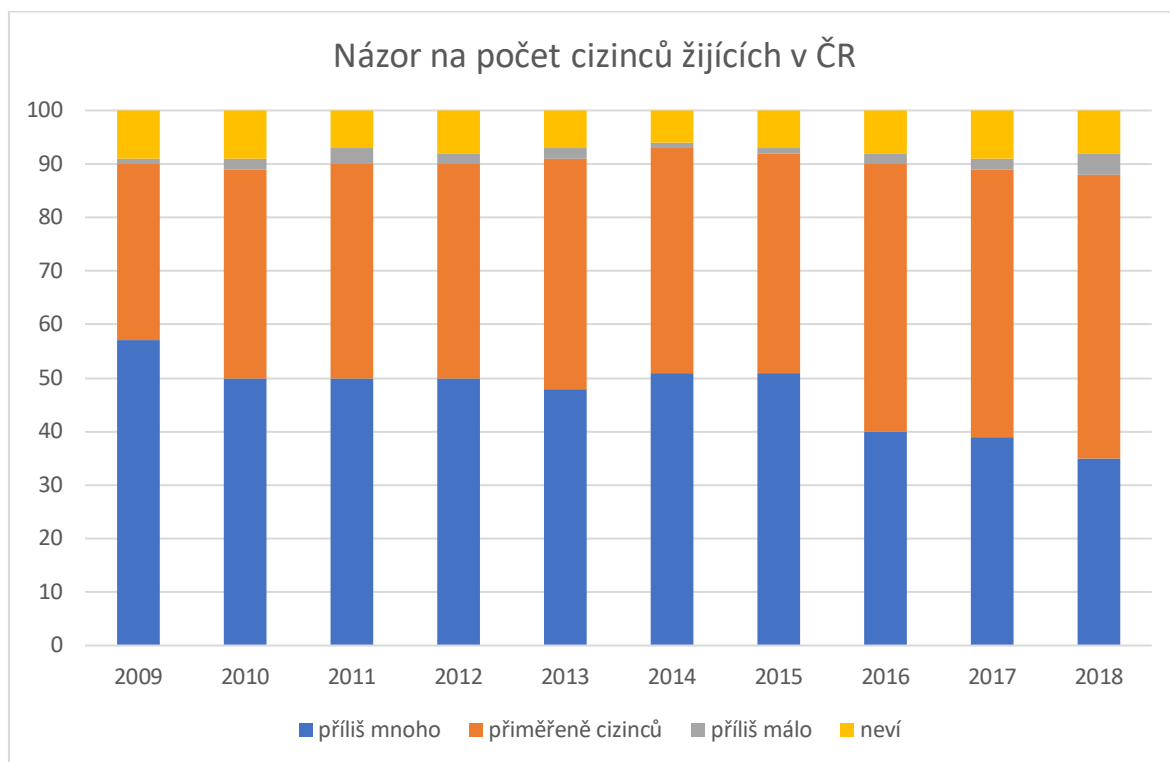
Jako u dříve hodnocených ukazatelů i riziko chudoby a sociální exkluze domácí populace je poměrně stabilní. To však nelze říci o vývoji tohoto ukazatele pro cizince ze třetích zemí. Dvakrát za sledované období byly úrovně ukazatele pro obě skupiny obyvatelstva na téměř stejné úrovni, a to v roce 2011 a 2014. Od roku 2015 však opět pozorujeme nárůst rozdílu mezi sledovanými ukazateli. Korelace mezi růstem vynaložených prostředků na integrační politiku v roce 2015 zde tedy není patrná. Ovšem i v této oblasti se dá předpokládat, že dopad integrační politiky na riziko chudoby a exkluze cizinců ze třetích zemí nebude bezprostřední.

2.4. Vývoj veřejného mínění v otázkách cizinců ze třetích zemí

Jak už bylo zmíněno v teoretické části diplomové práce, integrace cizinců je oboustranným procesem, na kterém se podílí nejen imigranti ale i majoritní společnost. Ochota přijetí a otevřenost majoritní společnosti vůči cizincům je pro úspěšnou integraci nezbytná. Proto lze mezi indikátory integrace zahrnout i veřejné mínění domácí populace o cizincích a jejich usazování v České republice.

Pro zhodnocení ochoty majoritní společnosti spolupracovat na integraci cizinců byl využit výzkum prováděný Centrem výzkumu veřejného mínění Sociologického ústavu Akademie věd České republiky. Ten v rámci programu Globální konflikty a lokální souvislosti zkoumá postoje české veřejnosti k cizincům. Následující graf znázorňuje výsledky tohoto průzkumu, který je pravidelně prováděn od roku 2009 a zveřejňován formou tiskových zpráv.

Graf 20 Vývoj názoru majoritní společnosti na počet cizinců žijících na území ČR v letech 2009 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z CVVM SOÚ AV ČR (2019)

Z dat získaných Sociologickým ústavem je evidentní, že klesá počet Čechů, kteří si myslí, že je na území České republiky příliš mnoho cizinců, a roste počet těch, kteří si myslí, že je na území České republiky cizinců přiměřeně. Navíc, v roce 2018 byl nejvyšší podíl respondentů, kteří odpověděli, že je cizinců v České republice málo, a to 4 %, což by mohlo indikovat růst ochoty majoritní společnosti akceptovat cizince. Ochota akceptovat cizince a připravenost majoritní společnosti podílet se na systémových změnách je pro úspěšný proces integrace klíčová. Podíl respondentů, kteří věří, že je v České republice příliš mnoho cizinců a mají obecně spíše negativní postoj vůči cizincům, je ale stále poměrně vysoký. (CVVM SOÚ AV ČR, 2018)

Další průzkum Centra veřejného mínění se zabývá názory majoritní společnosti na cizince dlouhodobě žijící v České republice. V následující tabulce jsou shrnuty jeho výsledky od roku, kdy je prováděn, tedy od roku 2009. Uvedené hodnoty představují procentuální podíl respondentů, kteří souhlasí nebo rozhodně souhlasí s uvedeným tvrzením o cizincích.

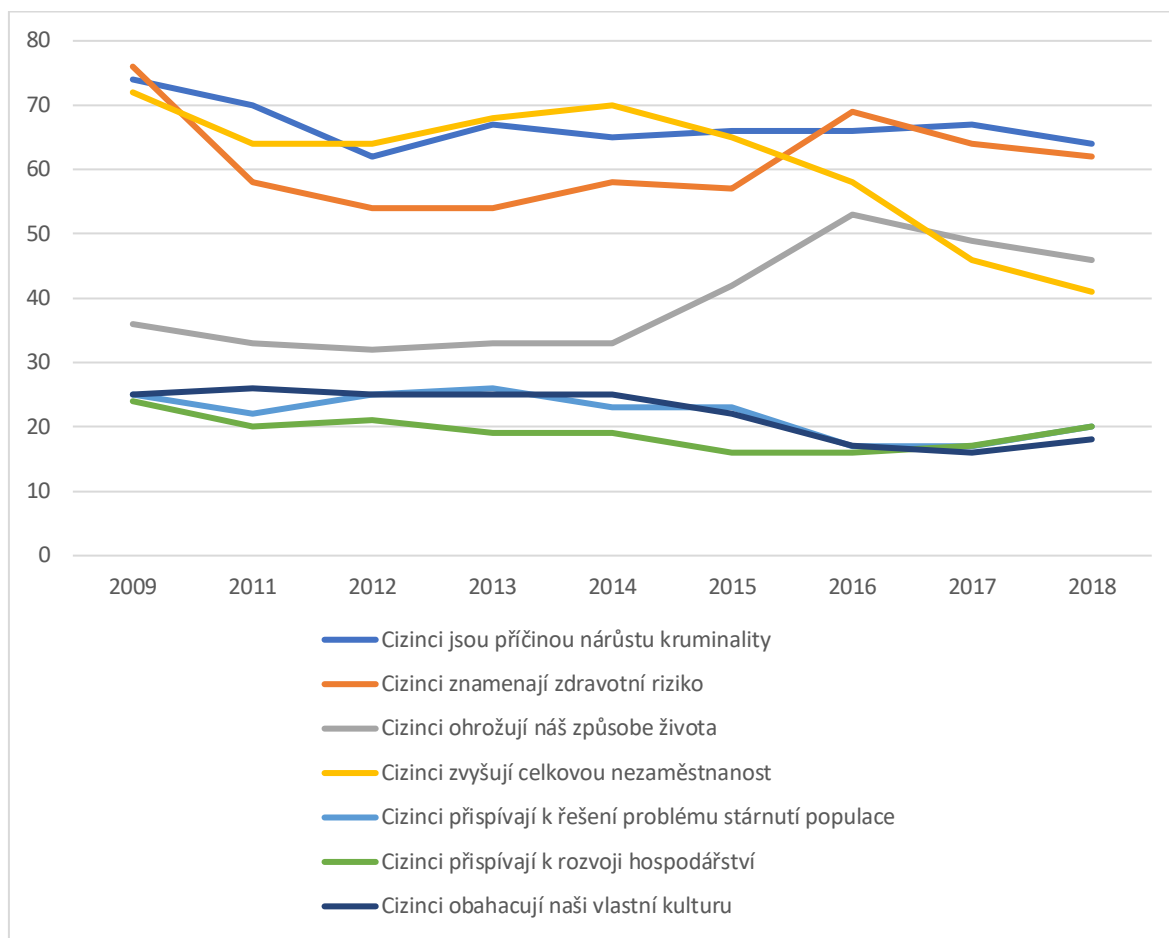
Tabulka 12 Postoje majoritní společnosti k cizincům žijícím v ČR v letech 2009 - 2018

Tvrzení	2009	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Cizinci jsou příčinou nárůstu kriminality	74 %	70 %	62 %	67 %	65 %	66 %	66 %	67 %	64 %
Cizinci znamenají zdravotní riziko	76 %	58 %	54 %	54 %	58 %	57 %	69 %	64 %	62 %
Cizinci ohrožují náš způsob života	36 %	33 %	32 %	33 %	33 %	42 %	53 %	49 %	46 %
Cizinci zvyšují celkovou nezaměstnanost	72 %	64 %	64 %	68 %	70 %	65 %	58 %	46 %	41 %
Cizinci přispívají k řešení problému stárnutí populace	25 %	22 %	25 %	26 %	23 %	23 %	17 %	17 %	20 %
Cizinci přispívají k rozvoji hospodářství	24 %	20 %	21 %	19 %	19 %	16 %	16 %	17 %	20 %
Cizinci obohacují naši vlastní kulturu	25 %	26 %	25 %	25 %	25 %	22 %	17 %	16 %	18 %

Zdroj: vlastní zpracování dat z CVVM SOÚ AV ČR (2019)

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že otevřenost české společnosti je poměrně omezená. Počet respondentů vyjadřujících souhlas s tvrzením, že cizinci ohrožují náš způsob života, mezi lety 2015 a 2016 vzrostl a doposud se nevrátil na původní úroveň. Často i nadpoloviční většina respondentů souhlasí s negativními tvrzeními o cizincích a pouze okolo pětiny respondentů souhlasí s tvrzeními pozitivními. Ve výsledcích je také patrný vliv migrační vlny z roku 2015, respektive mediální a politické bubliny, která se nejen v České republice na toto téma vytvořila. Následuje grafické znázornění výsledků průzkumu.

Graf 21 Vývoj postojů majoritní společnosti k cizincům žijícím v ČR v letech 2009 - 2018

Zdroj: vlastní zpracování dat z CVVM SOÚ AV ČR (2019)

Vývoj názoru respondentů, který signalizuje možný růst otevřenosti vůči cizincům, je patrný v poklesu počtu respondentů souhlasících s tvrzením, že cizinci zvyšují celkovou nezaměstnanost. Spíše než integrační politice, která na majoritní společnost necílí, lze tento vývoj přičítat dlouhodobě nízké nezaměstnanosti v České republice. V průzkumu Sociologického ústavu AV ČR bylo také zjištěno, že rozdíly v názorech na cizince se z hlediska sociodemografických ukazatelů projevují zejména v souvislosti s životní úrovní a politickou orientací respondenta. Obecně můžeme říci, že souhlas s pozitivními výroky týkajícími se cizinců žijících v ČR a naopak nesouhlas s negativními se častěji objevil u respondentů s dobrou životní úrovní vlastní domácnosti, dotázaných radících se na škále politické orientace k pravici a lidí s vyšším vzděláním. Naopak souhlas s negativními výroky a nesouhlas s těmi pozitivními častěji vyjadřovali respondenti se špatnou životní úrovní vlastní domácnosti, dotázaní radící se na škále politické orientace k levici a lidé s nižším vzděláním. (CVVM SOÚ AV ČR, 2018)

Veřejné mínění v otázkách cizinců žijících na území České republiky vykazuje známky spíše negativních postojů domácí populace vůči migrantům. Z toho vyplývá doporučení pro integrační politiku, a to rozšířit její působnost i na majoritní společnost, její vzdělávání a boj s předsudky a xenofobií.

2.5. Mínění cizinců o integrační politice v České republice

Na závěr bude integrační politika hodnocena na základě názorů samotných cizinců žijících v České republice. Tímto tématem se zabýval Výzkumný ústav práce a sociálních věcí v roce 2015 v publikaci *Průzkum veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich náhledů na majoritní společnost a život v ní*. Mezi sledované skupiny cizinců patřily Ukrajinci, Vietnamci a Rusové. Autoři zdůrazňují, že populace migrantů v ČR nepředstavuje monolit, ale naopak diferenciovanou skupinu, což se projevilo i na výsledcích výzkumu. Na vzorku respondentů byly zkoumány následující oblasti života cizinců v České republice:

- postavení na trhu práce, příjmová a ekonomická situace,
- pobyt v České republice a vztah k ní,
- vnímání české společnosti a vs. vnímání země původu,
- hodnotové preference a normy chování.

Tento výzkum potvrdil, že cizinci ve srovnání s jejich kvalifikační strukturou méně často nachází zaměstnání v kvalifikačně náročných povoláních. Dále bylo zjištěno, že na uplatnění na trhu práce mají významný vliv sociální sítě, a to jak ty krajanské, tak především vazby na majoritní společnost. Na trhu práce je výrazná koncentrace cizinců ze třetích zemí v nekvalifikovaných zaměstnáních a zvýšená koncentrace byla pozorována také ve službách a prodeji. Významné rozdíly byly konstatovány dále nejen v příjmové distribuci cizinců, ale také ve výdajové oblasti a míře potíží spojených se zvládnutím obvyklých životních výdajů. Největší příjmovou variabilitu dosahovali Vietnamci, sevření mezd naopak bylo typické spíše pro Ukrajince. Pocit znevýhodnění na trhu práce pocíťovali především Ukrajinci, méně Rusové a nejméně Vietnamci. Znevýhodnění pocíťovali více cizinci žijící mimo Prahu. Jako zásadní bariéra integrace byla identifikována neznalost českého jazyka. Začlenit se do majoritní společnosti nechtělo 8 % respondentů, zejména se jednalo o Rusy. Za pozitivní lze označit zjištění, že 81 % cizinců Čechům důvěřovala. Cizinci, kteří naopak vyjádřili nedůvěru vůči majoritě, zároveň považují svůj pobyt v České republice za dočasný a neplánují zde trvalé usídlení. Cizinci vyjádřili svou důvěru i přesto, že 38 % respondentů uvedlo, že má zkušenost s xenofobním chováním ze strany příslušníků majority. Ve srovnání

s obdobným výzkumem, který proběhl v roce 2012, vyjádřilo tuto zkušenost nižší procento respondentů. Významným zjištěním tohoto výzkumu je převažující kladné hodnocení stavu společnosti v České republice, nejvíce si cenili svobodu společnosti, ve které žijí, bezpečnost této země a péči o životní prostředí. Obecně cizinci hodnotili Čechy jako vychovanější a mírumilovnější, naopak negativně hodnotily lakomost, lenost a sobeckost české populace. Nejkritičtější postoje projevili Vietnamci, dále Rusové a nejméně Ukrajinci. (Schebelle, Kubát, Kotíková, & Vychová, 2015)

Z výše uvedeného vyplývá, že cizinci žijící v České republice mají pozitivní vztah k majoritní společnosti, a to i přesto, že majoritní společnost naopak vnímá cizince spíše negativně. Kritičtější vůči majoritní společnosti je skupina cizinců, která nepředpokládá se v České republice usadit natrvalo. Jako hlavní bariéra integrace byla označena neznalost českého jazyka.

Závěr

V rámci teoretické části byl charakterizován proces integrace, jehož chápání se v průběhu let vyvinulo od představy jednostranného procesu k současnému přístupu k integraci jako k procesu oboustrannému, který probíhá mezi migranty i majoritní společností. Dále byly popsány teoretické modely integrační politiky, které se od sebe liší především v dimenzi, na kterou je v rámci daného modelu kladen důraz, a v míře integrace cizinců, o kterou daný model integrační politiky usiluje. Pozornost byla věnována také možnostem pro monitorování a hodnocení integrace. Na základě studia odborné literatury byly identifikovány základní přístupy pro monitorování integrace. Jedním z nich je přístup, který hodnotí legislativní nastavení a z něj vyplývající překážky a příležitosti v integračním procesu cizinců ze třetích zemí a také rovnost práv domácí populace a cizinců. Za použití projektu zaměřeného na sledování legislativního rámce integrace v jednotlivých zemích EU s názvem Migrant Integration Policy Index byly jako slabá místa v nastavení integrační politiky v České republice definovány především oblasti vzdělávání a participace na veřejném životě. Dále byla v rámci teoretické části identifikována absence strategií na lokální a regionální úrovni a to i přesto, že důležitost aktivní role místních samospráv je zdůrazňována v mnohých teoriích ale i v národní Koncepci integrace cizinců v České republice zdůrazňována. Celkově je legislativní nastavení integrační politiky České republiky hodnoceno jako mírně nepříznivé. Další hojně využívaný přístup pro hodnocení úrovně integrace cizinců je metoda, která porovnává úroveň skupiny indikátorů, které dosahují migranti a které dosahuje domácí populace. Tato metoda byla použita pro zhodnocení nákladů integrační politiky.

V rámci praktické části byly identifikovány některé nedostatky integrační politiky v České republice v letech 2004 – 2019. Jedním z nich je absence nástroje pro monitorování celkových prostředků vynaložených za účelem plnění cílů stanovených v Koncepci integrace cizinců, která představuje základní strategický nástroj pro integrační politiku v České republice. Ačkoli je každoročně hodnocena situace v oblasti migrace a integrace, je hodnocen vývoj ukazatelů spojených s těmito jevy a přínosy integrační politiky, chybí zde jejich porovnání s náklady integrační politiky, které by umožnilo komplexní zhodnocení efektivity integrační politiky. Hlavními zdroje pro financování integrační politiky za sledované období představuje státní rozpočet a fondy Evropské unie. Další prostředky vynaložené na financování projektů integrační politiky z jiných zdrojů, jako jsou například rozpočty měst a obcí, nejsou sledovány. V rámci praktické části tedy byly zkoumány

prostředky ze státního rozpočtu a fondů EU. Z analýzy nákladů na integrační politiku bylo zjištěno, že celkové náklady vynaložené za sledované období dosahují téměř 3,5 miliardy korun a že 75 % těchto výdajů bylo vynaloženo od roku 2015. Téměř 90 % z peněz vynaložených na integraci představovaly prostředky z fondů Evropské unie. Částka vynaložená na jednoho cizince na rok za sledované období dosahovala poměrně nízké úrovně, do roku 2015 nedosáhla ani na úroveň 600 korun. Do této částky jsou přitom započítány i projekty zaměřené na výzkumy spojené s procesem integrace, které nemají bezprostřední dopad v daném roce. K výraznějšímu nárůstu, a to na částku 2 081 Kč na cizince, došlo až v roce 2016. V roce 2018 náklady na integraci přepočtené na cizince ze třetí země dosáhly 3 471 Kč. V posledních letech tak pozorujeme výrazný nárůst prostředků vynakládaných za účelem integrace cizinců ze třetích zemí.

Pro zhodnocení efektivity těchto prostředků byl využit předpoklad, že v případě plné integrace cizinců dosahují cizinci i domácí populace stejné úrovně indikátorů, vypovídajících o jejich životní úrovni. A naopak, čím větší rozdíly mezi úrovní indikátorů dosahované cizinci a úrovní indikátorů dosahované domácí populací panují, tím je kvalita integrace cizinců horší. Zvolené indikátory pro hodnocení úrovně integrace pokrývaly hlavní statisticky vyčíslitelné oblasti života, zahrnovaly integraci na trh práce, příležitosti ke vzdělávání, podmínky bydlení a riziko chudoby a sociální inkluze. Analýzou vývoje těchto ukazatelů bylo zjištěno, že integrace cizinců na trh práce je poměrně úspěšná. Míra aktivity cizinců a domácí populace se v posledních letech sbližuje. I v míře nezaměstnanosti dosahují obě sledované skupiny obyvatelstva od roku 2014 podobné úrovně. Zde by se však dalo polemizovat, zda je to důsledkem integračních politik, nebo celkovou situací na trhu práce v České republice.

Na základě indikátorů vzdělávání nelze jednoznačně hodnotit výsledky integrační politiky. Odlišná struktura dosažené úrovně vzdělávání indikuje spíše nižší úroveň integrace cizinců, naproti tomu míra participace cizinců vzrůstá a přibližuje se úrovni majoritní populace a to právě od roku 2015, který představuje výrazný mezník ve vývoji prostředků na integrační politiku. Z indikátorů vypovídajících o bydlení cizinců a domácí populace ale vyplývá, že mezi životní úrovní cizinců a domácí populace panují výrazné rozdíly. Výrazně vyšší podíl cizinců žije v nájemním bydlení a v přeplněných domácnostech. V této oblasti se České republice nedaří dosahovat integrace i přes vynakládané prostředky. Významný nárůst vynakládaných prostředků od roku 2015 se však na těchto ukazatelích může projevit až v delším období. Cizinci jsou také vystaveni vyššímu riziku chudoby a sociální exkluze.

Tento ukazatel je pro majoritní populace poměrně stabilní, u cizinců však pozorujeme výraznější výkyvy. Od roku 2015 riziko chudoby a sociální exkluze cizinců ze třetích zemí narůstá a nelze tedy říci, že by nárůst vynakládaných prostředků od tohoto roku měl bezprostřední pozitivní dopad.

Jak již bylo zmíněno, integrace je oboustranným procesem, který vyžaduje jednak snahu ze strany příchozích cizinců, ale také otevřenost ze strany majoritní společnosti. V rámci praktické části bylo zjištěno, že otevřenost české společnosti vůči cizincům ze třetích zemí je poměrně omezená. Podíl populace s negativními postoji vůči cizincům je v České republice nadpoloviční a počet respondentů vyjadřujících souhlas s tvrzením, že cizinci ohrožují náš způsob života, mezi lety 2015 a 2016 vzrostl. Ačkoli od roku 2016 opět klesá, doposud se nedostal na původní úroveň, což lze vysvětlit medializací a politizací tématu migrace a integrace. Z této skutečnosti vyplývá doporučení pro integrační politiku České republiky, kterým je rozšíření její působnosti i na majoritní společnost, posílení role majoritní společnosti v integračním procesu a také zaměření se na boj s předsudky a xenofobií.

Neopomenutelným indikátorem úrovně integrace je mínění cizinců o integrační politice v České republice. Z dostupných průzkumů vyplývá, že cizinci žijící v České republice mají pozitivní vztah k majoritní společnosti a to i přesto, že majoritní společnost naopak vnímá cizince spíše negativně. Jako hlavní bariéru integrace cizinci označili neznalost českého jazyka. Na základě mínění cizinců bychom tedy mohli současnou integrační politiku hodnotit pozitivně. Avšak vzhledem ke krátké imigrační historii České republiky se můžeme domnívat, že většina dotázaných imigrantů byla z tzv. první generace příchozích, tedy těch, kteří se dobrovolně rozhodli usídlit právě v České republice.

Primárním cílem diplomové práce bylo identifikovat náklady na integraci cizinců ze třetích zemí v České republice mezi lety 2004 - 2019 a zhodnotit efektivitu jejich vynaložení za pomoci indikátorů integrace. V rámci diplomové práce se podařilo identifikovat prostředky vynakládané na integrační politiku ze dvou hlavních zdrojů, kterými jsou fondy Evropské unie a státní rozpočet České republiky. Z výše uvedeného dále vyplývá, že výdaje na integraci cizinců nelze jednoznačně hodnotit jako efektivně či neefektivně vynakládané, a to i z důvodu relativně krátkého zkoumaného období. Byly identifikovány slabé stránky integrační politiky České republiky ale i oblasti, ve kterých se integrace cizinců ze třetích zemí daří. Ze zkušeností západních zemí Evropy také víme, že neúplná integrace cizinců ze

třetích zemí do majoritní společnosti se často projeví až s odstupem času a mnohdy až v nespokojenosti dalších generací.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Rozdělení prostředků ze SR v letech 2004 – 2011, v tis. Kč	33
Tabulka 2 Rozdělení prostředků ze SR v letech 2011 – 2019, v tis. Kč	33
Tabulka 3 Prostředky čerpané z fondů EU v letech 2005 – 2011, v tis. Kč	36
Tabulka 4 Prostředky čerpané z fondů EU v letech 2012 – 2018, v tis. Kč	37
Tabulka 5 Míra aktivity cizinců a domácí populace v letech 2006-2018, v %	42
Tabulka 6 Míra nezaměstnanosti v letech 2006 – 2018, v %	43
Tabulka 7 Dosažená úroveň vzdělání v letech 2006 – 2018, v %	45
Tabulka 8 Míra participace na vzdělávání a tréninku 2006 – 2018, v %	48
Tabulka 9 Podíl populace žijící v nájemním bydlení 2009 – 2018, v %	49
Tabulka 10 Míra přeplněnosti v letech 2009 – 2018, v %	51
Tabulka 11 Riziko chudoby a sociální exkluze v letech 2009 – 2018, v %	52
Tabulka 12 Postoje majoritní společnosti k cizincům žijícím v ČR v letech 2009 - 2018 ..	55

Seznam obrázků

Obrázek 1 Typologie integračních politik	13
--	----

Seznam grafů

Graf 1 Migrant Integration Policy Index – Česká republika 2014	19
Graf 2 Vývoj indexu integrační politiky migrantů ČR v letech 2007 - 2014	20
Graf 3 Srovnání integrační politiky v Německu a v České republice dle MIPEX	28
Graf 4 Prostředky ze SR na integrační politiku v letech 2004 - 2019	32
Graf 5 Vývoj počtu cizinců a vývoj prostředků vynaložených ze státního rozpočtu na jejich integraci 2004 - 2018	34
Graf 6 Vývoj částky vynaložené na integraci jednoho cizince ze státního rozpočtu v letech 2004 - 2018	35

Graf 7 Prostředky na integrační politiku čerpané z fondů EU v letech 2004 - 2018	37
Graf 8 Celkové náklady na integrační politiku v ČR v letech 2004 - 2018	38
Graf 9 Vývoj počtu cizinců a nákladů na integrační politiku v České republice v letech 2004 - 2018	39
Graf 10 Vývoj celkové částky vynaložené na integraci jednoho cizince v letech 2004 - 2018	40
Graf 11 Míra aktivity 2006 - 2018.....	42
Graf 12 Míra nezaměstnanosti 2006 - 2018	44
Graf 13 Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání primární v letech 2006 - 2018.....	46
Graf 14 Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání sekundární v letech 2006 - 2018	46
Graf 15 Nejvyšší dosažená úroveň vzdělání terciální v letech 2006 - 2018.....	47
Graf 16 Míra participace na celoživotním vzdělávání 2006 - 2018.....	48
Graf 17 Podíl populace žijící v nájemním bydlení 2009 - 2018.....	50
Graf 18 Vývoj míry přeplněnosti v letech 2009 - 2018.....	51
Graf 19 Vývoj rizika chudoby a sociální exkluze 2009 - 2018.....	53
Graf 20 Vývoj názoru majoritní společnosti na počet cizinců žijících na území ČR v letech 2009 - 2018.....	54
Graf 21 Vývoj názorů majoritní společnosti na cizince žijící v ČR v letech 2009 - 2018 ..	56

Seznam použitých zdrojů a literatury

Literatura

Barša, P. (2003). *Politická teorie multikulturalismu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury.

Birsl, U. (2005). *Migration und Migrationspolitik im Prozess der europäischen Integration?* Opladen.

Castles, S., & Miller, M. J. (2003). *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*. New York: The Guilford Press.

CIDOB/MPG. (2015). *Migrant Integration Policy Index*. Dostupné z MIPEX: <http://www.mipex.eu/>

CVVM SOÚ AV ČR. (2010). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/530-postoje-eske-veejnosti-k-cizincm-bezen-2010>

CVVM SOÚ AV ČR. (2011). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1217-postoje-eske-veejnosti-k-cizincm-bezen-2011>

CVVM SOÚ AV ČR. (2012). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1558-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr>

CVVM SOÚ AV ČR. (2012). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1183-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2012>

CVVM SOÚ AV ČR. (2013). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1455-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-brezen-2013>

CVVM SOÚ AV ČR. (2013). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1420-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2013>

CVVM SOÚ AV ČR. (2014). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1729-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-brezen-2014>

CVVM SOÚ AV ČR. (2014). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1730-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2014>

CVVM SOÚ AV ČR. (2015). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1857-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-unor-2015>

CVVM SOÚ AV ČR. (2015). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/1858-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-unor-2015>

CVVM SOÚ AV ČR. (2016). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/2034-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-brezen-2016>

CVVM SOÚ AV ČR. (2016). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/2035-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2016>

CVVM SOÚ AV ČR. (2017). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4325-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-brezen-2017>

CVVM SOÚ AV ČR. (2017). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4273-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2017>

CVVM SOÚ AV ČR. (2018). *Názory veřejnosti na usazování cizinců v ČR* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4591-nazory-verejnosti-na-usazovani-cizincu-v-cr-brezen-2018>

CVVM SOÚ AV ČR. (2018). *Postoje české veřejnosti k cizincům* [Tisková zpráva]. Praha. Dostupné z <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/ostatni/vztahy-a-zivotni-postoje/4603-postoje-ceske-verejnosti-k-cizincum-brezen-2018>

Deutsche Bank Research. (2016). *Focus Germany: Growth and fiscal outlook: Risks remain*. Frankfurt am Main. Dostupné z https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-PROD/Growth_and_fiscal_outlook%3A_Risks_remain/RPS_EN_DOC_VIEW.calias?rwnode=PROD0000000000445454&ProdCollection=PROD0000000000451898

EMN. (2019). *Labour Market Integration of Third-Country Nationals in EU Member States: Synthesis Report for the EMN Study*. Brussels: European Migration Network.

Entzinger, H., & Biezeveld, R. (2003). *Benchmarking in Immigrant Integration*. Rotterdam: European Research Centre on Migration and Ethnic Relations. Dostupné z https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/e-library/documents/policies/legal-migration/pdf/general/benchmarking_final_en.pdf

ESN/MPG. (2013). *Using EU Indicators of Immigrant Integration*. Brussels: European Commission.

Esser, H. (2004). *Welche Alternativen zur "Assimilation" gibt es eigentlich?* Mannheim: Mannheimer Zentrum für Europäische Sozialforschung.

European Web Site on Integration. (2016). *EU 'Zaragoza' Integration Indicators: CZECH REPUBLIC*. Dostupné z European Website on Integration : <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/eu-zaragoza-integration-indicators-czech-republic>

Eurostat. (2017). *Migrant Integration*. Luxembourg: Publications Office of the European Union .

Freidingerová, T., Žižková, M., Volynsky, M., & Belluci, I. (2016). *Manuál pro vyučující žurnalistiky aneb píšeme o migraci...* Praha: Program migrace, Člověk v tísni. Dostupné z <https://www.clovekv tisni.cz/media/publications/674/file/1482421626-prirucka-mlg-5.pdf>

Geddes, A. (2003). *The Politics of Migration and Immigration in Europe*. London: SAGE Politics Texts. doi:<http://dx.doi.org/10.4135/9781446280492>

Hannigan, A., O'Donnel, P., O'Kaffe, M., & MacFarlane, A. (2016). *How do variations in definitions of "migrant" and their application influence the access of migrants to health care services?* Copenhagen: WHO Regional Office for Europe. Dostupné z <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK391037/>

Heckmann, F., & Bosswick, W. (2006). *Integration of Migrants: Contribution of Local and Regional Authorities*. Bamberg, Germany: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Illnitchi, C. P. (2010). Vybrané teorie migrace a jejich význam při vytváření migračních politik. *Acta Oeconomica Pragensia*. doi:<https://www.vse.cz/aop/319>

International Organization for Migration. (2019). *Glossary on migration*. Geneva. Dostupné z <https://www.iom.int/glossary-migration-2019>

Komise evropských společenství. (2005). *Společný program pro integraci*. Brusel.

Konsorcium nevládních organizací pracujících s migranty. (2018). *Integrace cizinců v Česku z pohledu nevládních organizací*. Dostupné z: <http://www.migracnikonsorcium.cz/cs/2019-01-nova-publikace-integracni-praxi-cr/>

Koopmans, R., & Statham, P. (2000). *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics: Comparative European Perspectives*. Oxford University Press.

Martin, P., & Widgren, J. (March 2002). *International Migration: Facing the Challenge*. Population Bulletin.

Massey, D. S., Taylor, E., Arango, J., Hugo, G., Kouaouci, A., & Pelegrino, A. (1996). *Causes of migration*. *Population Index*, stránky 397-418. Dostupné z https://www.jstor.org/stable/3645924?seq=1&cid=pdf-reference#references_tab_contents

Mincer, J. (1978). Family Migration Decisions. *Journal of Political Economy*, vol. 86, no. 5. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/1828408>

Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. (2016). *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu*. Praha: Ministerstvo Vnitra České republiky.

OECD/EU. (2018). *Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration*. Paris/Europen Union, Brussels: OECD Publishing. Dostupné z <https://doi.org/10.1787/9789264307216-en>

Penninx, R. (2004). *Integration of migrants. Economic, social, cultural and political dimensions*. Amsterdam.

Piore, M. J. (1979). *Birds of passage: Migrant labor and industrial societies*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rákoczyová, M., Trbola, R., & Vyhlídal, J. (2011). *Lokální strategie integrace cizinců v ČR II*. Praha: VÚPSV. Dostupné z http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_359.pdf

- Schebelle, D., Kubát, J., Kotíková, J., & Vychová, H. (2015). *Průzkum veřejného mínění cizinců z třetích zemí o otázkách integrace a jejich názorech na majoritní společnost a život v ní*. Praha: VÚPSV. Dostupné z: <https://www.cizinci.cz/documents/551336/568661/Pr%C5%AFzkum+ve%C5%99ejn%C3%A9ho+m%C3%ADn%C4%9Bn%C3%AD+cizinc%C5%AF+%282015%29.pdf/eebd1fd1-2954-10d1-6df1-b9f138a153dd>
- Scholten, P. (2011). *Framing Immigrant Integration: Dutch Research-Policy Dialogues in Comparative Perspective*. Amsterdam: Amsterdam University Press. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/j.ctt46mt6p.12>
- Sjaastad, A. L. (1962). The Costs and Returns of Human Migration. *Journal of Political Economy*, vol. 70, no. 5, stránky 80-93. Dostupné z <https://www.jstor.org/stable/1829105>
- Trines, S. (2017). Lessons From Germany's Refugee Crisis: Integration, Costs, and Benefits. Získáno 24. 05 2019, z <https://wenr.wes.org/2017/05/lessons-germanys-refugee-crisis-integration-costs-benefits>
- Uhrek, Z. (2005). Migrace a formy soužití v cílových prostorech. V T. Hirt, & M. Jakoubek, *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit* (stránky 258-274). Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.
- Úmluva o právním postavení uprchlíků. Ženeva: OSN. (1951, 1967 Unabhängigen Kommission „Zuwanderung“. (2001). *Zuwanderung gestalten: Integration fördern*. Berlin. Dostupné z http://www.jugendsozialarbeit.de/media/raw/Zuwanderungsbericht_pdf.pdf
- Amsterodamská smlouva. (1997). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:11997D/TXT>
- Zákon č. 198/2009 Sb. o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů. (2009). Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra.
- Zákon č. 325/1999 Sb. o azylu v případě mezinárodní ochrany. (1999). Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra.
- Zákon č. 326/1999 Sb., Zákon o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů. (1999). Praha: Tiskárna Ministerstva vnitra.

Statistická data

ČSÚ. *Cizinci v ČR podle státního občanství a pohlaví – územní srovnání v letech 2004 - 2018 (k 31. 12.)*. In: ČSÚ. *Veřejná databáze*. Vygenerováno 10.09.2019. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CIZ01&z=T&f=TABULKA&katalog=31032&evo=v57516_!_VUZEMI97-100-nezj_1&c=v23~2__RP2018MP12DP31

Eurostat. *Activity rates by sex, age and citizenship (%)* [tabulka]. Časové pokrytí 1995-2018. In: EUROSTAT. *Data explorer*. Vygenerováno 15.09.2019. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_argan&lang=en

Eurostat. *Unemployment rates by sex, age and citizenship (%)* [tabulka]. Časové pokrytí 1995-2018. In: EUROSTAT. *Data explorer*. Vygenerováno 15.09.2019. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfsa_urgan&lang=en

Eurostat. *Population by educational attainment level, sex, age and country of birth (%)* [tabulka]. Časové pokrytí 2004-2018. In: EUROSTAT. *Data explorer*. Vygenerováno 15.09.2019. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=edat_lfs_9912&lang=en

Eurostat. *Participation rate in education and training (last 4 weeks) by sex, age and country of birth* [tabulka]. Časové pokrytí 2004-2018. In: EUROSTAT. *Data explorer*. Vygenerováno 15.09.2019. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_lfs_13&lang=en

Eurostat. *Distribution of population by broad group of citizenship and tenure status (population aged 18 and over)* [tabulka]. Časové pokrytí 2003-2018. In: EUROSTAT. *Data explorer*. Vygenerováno 15.09.2019. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvps15&lang=en

Eurostat. *Overcrowding rate by age, sex and broad group of country of birth (total population aged 18 and over)* [tabulka]. Časové pokrytí 2003-2018. In: EUROSTAT. *Data explorer*. Vygenerováno 15.09.2019. Dostupné z: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_lvho16&lang=en

Vládní dokumenty a zákony

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2004*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2005*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2006*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2007*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace na území České republiky za rok 2008*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2009*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2010*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2011*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2012*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2013*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2014*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2015*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2016*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2017*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Ministerstvo vnitra. *Zpráva o situaci v oblasti migrace a integrace cizinců na území České republiky za rok 2018*. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/rocni-zpravy-o-situaci-v-oblasti-migrace-a-integrace-cizincu-v-ceske-republice-za-roky-2001-2018.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 18. ledna 2016 č. 26 o aktualizované Koncepci integrace cizinců – Ve vzájemném respektu a o Postupu při realizaci aktualizované Koncepce integrace cizinců v roce 2016. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 4. ledna 2012 č. 6 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepci integrace cizinců - Společné soužití v roce 2012. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 16. ledna 2013 č. 43 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepci integrace cizinců - Společné soužití v roce 2013. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 22. ledna 2014 č. 60 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepti integrace cizinců - Společné soužití v roce 2014. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 14. ledna 2015 č. 20 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepti integrace cizinců - Společné soužití v roce 2015. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 9. ledna 2017 č. 11 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepti integrace cizinců - Společné soužití v roce 2017. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 3. ledna 2018 č. 10 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepti integrace cizinců - Společné soužití v roce 2018. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>

Usnesení vlády České republiky ze dne 7. ledna 2019 č. 6 k Postupu při realizaci aktualizované Koncepti integrace cizinců - Společné soužití v roce 2019. In: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/migrace/clanek/zakladni-dokumenty-k-integracni-politice-ke-stazeni.aspx>